

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «Луганський національний університет імені
Тараса Шевченка»**

Факультет природничих наук

Кафедра садово-паркового господарства та екології

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

**(для здобувачів вищої освіти
другого (магістерського) рівня
спеціальності 206 Садово-паркове господарство
факультету природничих наук)**

Старобільськ 2021

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «Луганський національний університет імені
Тараса Шевченка»**

Факультет природничих наук

Кафедра садово-паркового господарства та екології

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

**(для здобувачів вищої освіти
другого (магістерського) рівня
спеціальності 206 Садово-паркове господарство
факультету природничих наук)**

Старобільськ 2021

УДК 633/635.017(072)

М54

Методичні рекомендації до виконання кваліфікаційної роботи (для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 206 Садово-паркове господарство факультету природничих наук) / укл. : Шевченко А. М., Петренко С. В., Гаврилюк Ю. В., Соколов С. О., Демідова Н. В., Бордюгова О. І., Скаковський С. І. Старобільськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2021. 87 с.

Рецензенти:

Іонов І.А. – доктор сільськогосподарських наук, професор кафедри анатомії та фізіології людини імені проф. Я.Р. Синельникова Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Аксьонов І.В. – доктор сільськогосподарських наук, професор кафедри біології та агрономії ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».

У пропонованих методичних рекомендаціях представлені зміст і структура кваліфікаційної роботи, послідовність та організація роботи з виконання окремих її етапів. Мета рекомендацій полягає в методичній допомозі при підготовці кваліфікаційних робіт, формуванні та чіткому розумінні вимог до їх виконання, написання, оформлення та захисту. Методичні рекомендації призначені для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 206 Садово-паркове господарство денної та заочної форм навчання, які навчаються за освітньою програмою «Садово-паркове господарство».

*Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»
(протокол № 3 від 29.10.2021 р.)*

© ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2021

© Шевченко А.М., Петренко С.В., Гаврилюк Ю.В.,

Соколов С.О., Демідова Н.В., Бордюгова О.І., Скаковський С.І., 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	.....	5
РОЗДІЛ 1	ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	7
РОЗДІЛ 2	НАУКОВЕ КЕРІВНИЦТВО КВАЛІФІКАЦІЙНОЮ РОБОТОЮ.....	11
РОЗДІЛ 3	ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	14
	3.1. Етапи процесу виконання роботи.....	14
	3.2. Вибір і затвердження теми, розробка плану роботи.....	15
	3.3. Індивідуальний план роботи над кваліфікаційним дослідженням.....	16
РОЗДІЛ 4	СТРУКТУРА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	19
	4.1. Титульна сторінка.....	19
	4.2. Зміст.....	20
	4.3. Вступ.....	21
	4.4. Основна частина.....	29
	4.5. Висновки.....	39
	4.6. Практичні рекомендації (за необхідності).....	40
	4.7. Список використаних джерел.....	40
	4.8. Додатки.....	42

РОЗДІЛ 5	ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	44
	5.1. Оформлення ілюстрацій, таблиць, формул, приміток, цитат.....	45
	5.2. Літературне оформлення тексту.....	53
РОЗДІЛ 6	ПРОЦЕДУРА ПІДГОТОВКИ ДО ЗАХИСТУ РОБОТИ.....	60
РОЗДІЛ 7	ПРОЦЕДУРА ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	63
РОЗДІЛ 8	ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	69
РОЗДІЛ 9	ПРОПОНОВАНІ НАПРАВЛЕННЯ ТЕМАТИКИ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ	72
СПИСОК ДЖЕРЕЛ.....	ВИКОРИСТАНИХ	74
ДОДАТКИ.....		78

ВСТУП

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня магістра є заключним етапом навчання здобувача освіти за другим (магістерським) рівнем, закінченою науково-практичною роботою, виконаною самостійно під загальним керівництвом затвердженого наукового керівника.

Ступінь магістра присуджується за результатами позитивного захисту кваліфікаційної роботи. Робота над дисертацією передбачає самостійне виконання кваліфікаційної теоретичної або прикладної наукової роботи, в якій на підставі авторського узагальнення і аналізу науково-практичної інформації, авторських досліджень вирішені завдання, мають значення для певної галузі знань.

Магістерське дослідження відноситься до розряду навчально-дослідних робіт, виконується здобувачем освіти за матеріалами, зібраними за період навчання в магістратурі та в процесі науково-дослідної (фахової, виробничої) практики.

Кваліфікаційна робота повинна підтвердити здатність автора самостійно вести науковий пошук, використовуючи теоретичні знання і практичні навички, виявляти і формулювати професійні проблеми, знати методи і прийоми їх вирішення.

Зміст роботи можуть складати результати теоретичних досліджень, розробка нових методів і методичних підходів до вирішення наукових проблем, рішення завдань прикладного характеру.

Кваліфікаційна робота виконується на основі глибокого вивчення науково-практичної літератури за напрямом підготовки (спеціалізації), включаючи підручники, монографії, навчальні посібники, періодику.

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня магістра – обов'язковий компонент навчального плану, який має становити самостійно виконане й закінчене наукове дослідження з елементами новизни та практичного значення, з пропозиціями щодо втілення цих результатів у процес навчання або різні галузі біологічних наук, відповідати вимогам щодо актуальності, змісту й оформлення.

У поданих методичних рекомендаціях наведено вказівки щодо написання, оформлення й захисту кваліфікаційної роботи, наведені приклади найпоширеніших помилок, яких припускаються здобувачі вищої освіти.

РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Написання кваліфікаційної роботи – один з основних етапів підготовки висококваліфікованого фахівця, ефективна форма перевірки знань здобувача вищої освіти, його творчої та практичної підготовленості до розв’язання проблемних професійних завдань інноваційного характеру в певній галузі національного господарства, важлива форма розвитку творчого мислення й розширення знань майбутніх фахівців. Підсумкова атестація в магістратурі здійснюється у формі публічного захисту випускної кваліфікаційної роботи.

Кваліфікаційна робота – це самостійне науково-дослідне дослідження, яке виконує кваліфікаційну функцію, тобто готується з метою публічного захисту й отримання академічного ступеня магістра. Основне завдання її автора – продемонструвати рівень своєї наукової кваліфікації, уміння самостійно вести пошук і вирішувати конкретні наукові завдання. Кваліфікаційна робота, з одного боку, має узагальнюючий характер, оскільки є своєрідним підсумком підготовки магістра, а з іншого – самостійним оригінальним науковим дослідженням здобувача освіти, в якому він упорядковує за власним розсудом накопичені факти та доводить їхню наукову цінність або практичну значущість.

На відміну від дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії чи доктора наук, що є науково-дослідницькими працями, кваліфікаційна робота кваліфікується як навчально-дослідницька праця, в основу якої покладено моделювання більш-менш відомих рішень. Виконання такої роботи повинне не стільки розв’язувати наукові проблеми, скільки засвідчити, що її автор здатний належним чином вести науковий пошук, розпізнавати

професійні проблеми, знати загальні методи і прийоми їх розв'язання. Визначальними ознаками кваліфікаційної роботи має бути наукова новизна, самостійність, дослідницький характер, актуальність.

Метою кваліфікаційної роботи є:

- систематизація й поглиблення теоретичних і практичних знань, формування навичок використання цих знань при вирішенні конкретних наукових, науково-технічних і професійних завдань;

- розвиток навичок самостійної науково-дослідної роботи й оволодіння методикою теоретичних, експериментальних і науково-практичних досліджень;

- набуття досвіду аналізу результатів досліджень, що були отримані, формулювання висновків;

- набуття навичок написання й оформлення наукової праці та отримання досвіду її прилюдного захисту.

У результаті виконання науково-дослідної частини кваліфікаційної роботи здобувачі вищої освіти за другим (магістерським) рівнем повинні вміти:

- проводити бібліографічно-пошукову роботу з використанням сучасних інформаційних технологій;

- формулювати мету дослідження;

- складати план та обґрунтовувати проведення дослідження;

- обрати необхідні методи та методики дослідження;

- оформляти підсумки виконаної роботи у вигляді звітів, рефератів, наукових статей і доповідей згідно з установленими вимогами із залученням сучасних засобів редагування й друку.

Кваліфікаційна робота є творчою науковою роботою, яку здобувач освіти виконує самостійно на базі теоретичних знань і практичних навичок, отриманих ним протягом усього терміну навчання й науково-дослідної

роботи, пов'язаної з розробкою конкретних теоретичних і науково-виробничих завдань інноваційного характеру, зумовлених специфікою відповідного напрямку підготовки.

Зміст кваліфікаційної роботи передбачає:

- формулювання мети й завдань дослідження;
- аналіз стану вирішення проблеми за матеріалами вітчизняних і зарубіжних публікацій, обґрунтування мети дослідження;
- вибір методів досліджень, які застосовують під час розв'язання науково-дослідного завдання;
- розробку власного плану дослідження;
- науковий аналіз та узагальнення фактичного матеріалу, використаного в процесі дослідження;
- отримання власних результатів, що мають теоретичне, прикладне або науково-методичне значення;
- апробацію отриманих результатів у вигляді доповідей на наукових конференціях або підготовлених публікацій у наукових журналах і збірниках;
- узагальнення результатів досліджень з формулюванням висновків і рекомендацій.

Кваліфікаційна робота повинна бути результатом завершеної творчої наукової розробки й свідчити про те, що автор володіє сучасними методами наукових досліджень і спроможний самостійно вирішувати професійні завдання, які мають теоретичне та практичне значення.

Кваліфікаційна робота повинна бути виконана грамотно, без помилок і некоректних скорочень. У ній повинні бути чіткі, зрозумілі для сприйняття формулювання вихідних положень, припущень, отриманих результатів, тверджень тощо. Назва кваліфікаційної роботи має бути стислою, відповідати суті поставленого наукового завдання, вказувати на наукову проблему. У назві не бажано використовувати ускладнену термінологію

псевдонаукового характеру та уникати назв, які починаються зі слів «Дослідження питання...», «Дослідження деяких шляхів...», «Деякі питання...», «Матеріали до вивчення...», «Стосовно питання...» і т.п., в яких не відображена суть проблеми.

Тематика кваліфікаційних робіт розробляється провідними викладачами кафедри відповідно до напрямків науково-дослідної роботи, що ведеться на кафедрі та з урахуванням актуальних проблем галузі й ринку праці.

За поданням кафедри тема кваліфікаційної роботи й науковий керівник рішенням ради факультету закріплюються персонально за кожним здобувачем освіти на початку навчання в магістратурі. У разі необхідності тема кваліфікаційної роботи може бути скоригована, але не пізніше ніж за два місяці до її захисту. До початку виконання кваліфікаційної роботи здобувач освіти має ознайомитися з положенням про кваліфікаційну роботу і керуватися його вимогами.

РОЗДІЛ 2

НАУКОВЕ КЕРІВНИЦТВО КВАЛІФІКАЦІЙНОЮ РОБОТОЮ

Керівництво кваліфікаційними роботами зазвичай здійснюють провідні викладачі кафедри, які мають науковий ступінь доктора або кандидата наук та успішно ведуть науково-дослідну роботу. Керівниками можуть бути також висококваліфіковані спеціалісти інших закладів вищої освіти та науково-дослідних установ.

У випадку виконання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи комплексного, інтегруючого характеру з кількох галузей наук допускається призначення, крім наукового керівника, одного чи більше консультантів.

При призначенні керівника враховують принцип наступності наукового керівництва науковою роботою здобувача освіти на попередніх курсах навчання, а також з урахуванням наукових інтересів здобувача вищої освіти.

Науковий керівник контролює виконання роботи за затвердженим індивідуальним планом здобувача освіти.

Основні обов'язки наукового керівника кваліфікаційної роботи:

- 1) допомога здобувачу освіти у виборі теми кваліфікаційної роботи;
- 2) допомога у складанні індивідуального плану й систематична перевірка його виконання здобувачем освіти;
- 3) надання консультацій з питань порядку, послідовності виконання кваліфікаційної роботи, визначення змісту та обсягу відповідних частин роботи;
- 4) надання допомоги здобувачу освіти у визначенні переліку питань і практичних матеріалів, які

належить вивчити й зібрати під час науково-дослідної або науково-педагогічної практики;

5) допомога в доборі наукових джерел, інших матеріалів, які доцільно використовувати при виконанні кваліфікаційної роботи;

6) надання консультацій за змістом кваліфікаційної роботи;

7) перевірка виконання здобувачем освіти проміжних етапів і всієї роботи й надання допомоги в її науковому редагуванні;

8) вирішення питання про допуск роботи до попереднього захисту на кафедрі;

9) складання відгуку про кваліфікаційну роботу з її ґрунтовною характеристикою відповідно до критеріїв оцінювання.

Основні обов'язки здобувача вищої освіти за другим (магістерським) рівнем:

1) обрати тему кваліфікаційної роботи;

2) скласти індивідуальний план щодо її виконання;

3) визначити перелік питань і практичних матеріалів, які належить вивчити й зібрати під час практик;

4) відібрати наукові джерела, які доцільно використати при виконанні кваліфікаційної роботи;

5) написати кваліфікаційну роботу відповідно до індивідуального графіку та згідно з вимогами;

6) дотримуватися принципів академічної доброчесності (не допускати плагіату при написанні роботи);

7) захистити кваліфікаційну роботу перед Екзаменаційною комісією, продемонструвавши рівень своєї наукової кваліфікації, вміння самостійно вести науковий пошук і вирішувати конкретні наукові завдання.

Тричі за весь період навчання в магістратурі (у січні й травні першого року та у грудні другого року навчання) здобувачі освіти звітують про хід виконання роботи перед завідувачем кафедри, на якій виконується кваліфікаційна робота. За наслідками розгляду поточних результатів роботи завідувач відповідної кафедри виставляє залік у відомості.

РОЗДІЛ 3 ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

3.1. Етапи процесу виконання кваліфікаційної роботи

Процес роботи над кваліфікаційним дослідженням включає три основні етапи: підготовчий, дослідницький та заключний. Їхній зміст можна відобразити наступним чином.

Підготовчий етап.

1. Вибір та обґрунтування теми дослідження.
2. Підбір та огляд наявної літератури за темою дослідження.
3. Розробка попереднього плану дослідження та узгодження його науковим керівником; складання графіка роботи над кваліфікаційною роботою.
4. Визначення об'єкта, предмета, мети, завдань та методів дослідження.
5. Складання індивідуального календарного плану роботи.

Дослідницький етап.

1. Опрацювання підбіраної літератури за темою дослідження.
2. Представлення теоретичних засад дослідження (розділ 1).
3. Проведення емпіричних досліджень, їх опис.
4. Статистичний аналіз одержаних даних, інтерпретація результатів (розділи 2-3).
5. Підбір ілюстративного матеріалу.
6. Написання висновків, вступу та оформлення списку використаних літературних джерел і додатків (у разі необхідності).

Заключний етап.

1. Написання розділу «Результати дослідження та використання матеріалів дослідження».
2. Редагування тексту роботи відповідно до вимог щодо оформлення наукового дослідження.
3. Подання чорнового варіанту дослідження науковому керівникові.
4. Виправлення зауважень та врахування рекомендацій наукового керівника, остаточне редагування тексту роботи.
5. Подання остаточного варіанту кваліфікаційної роботи науковому керівнику та рецензенту для отримання відгуку та рецензії.
6. Захист кваліфікаційної роботи на засіданні Екзаменаційної комісії.

3.2. Вибір і затвердження теми, розробка плану роботи

Теми кваліфікаційних робіт обираються здобувачами освіти з переліків орієнтовних тем, які розроблені провідними викладачами кафедри садово-паркового господарства та екології факультету природничих наук. Здобувач освіти може запропонувати власну тему кваліфікаційної роботи з урахуванням своїх науково-практичних інтересів, особливо якщо ця робота є продовженням раніше виконаної курсової роботи, кваліфікаційної роботи чи іншого власного наукового дослідження. Важливим моментом у написанні кваліфікаційної роботи є формулювання здобувачем освіти її концепції, тобто власного розуміння суті обраної для вивчення проблеми: обґрунтування її актуальності, новизни й значущості, визначення основних напрямів досліджень і шляхів вирішення поставленої проблеми. Щоб сформулювати концепцію, необхідно підібрати й попередньо вивчити відповідні літературні джерела. При

цьому слід зосередити увагу на аналізі ще недосліджених аспектів теми, пошуку недостатньо вивчених питань.

Після попереднього вивчення основних джерел, осмислення матеріалу, складається план кваліфікаційної роботи і графік її виконання. План повинен забезпечити комплексний, системний підхід до вирішення поставленої проблеми і складатися з трьох-чотирьох чітко сформульованих найважливіших питань, які розкривають сутність обраної теми, її основний зміст. Якісно підготовлений, добре продуманий, лаконічно сформульований план роботи є одним із показників розуміння здобувачем освіти проблеми і відіграє істотну роль в організації роботи. Для полегшення роботи над темою здобувач освіти визначає і фіксує не лише основні пункти, а й можливі шляхи їх виконання.

3.3. Індивідуальний план роботи над кваліфікаційним дослідженням

З метою ефективно організації науково-дослідної роботи складається орієнтовний індивідуальний план роботи здобувача освіти, який узгоджується із науковим керівником на першій консультації. Дотримання плану є запорукою успішного та вчасного виконання наукового дослідження, оскільки це дозволяє здобувачу освіти оптимально й ефективно розподіляти свій час. Орієнтовний план роботи може мати такий вигляд:

Орієнтований календарний план роботи
над кваліфікаційним дослідженням:

№ з/п	Види роботи	Термін виконання
1	Вибір теми, її узгодження з керівником, затвердження на кафедрі	вересень
2	Перша консультація з керівником, визначення предмета та об'єкта, методів дослідження	вересень

3	Огляд наявних літературних джерел з теми дослідження	кінець вересня-жовтень
4	Складання попереднього плану дослідження й узгодження його з науковим керівником	середина жовтня
5	Опрацювання джерел з теми роботи та підготовка теоретичного розділу	жовтень-грудень
6	Підбір ілюстративного матеріалу	протягом осіннього семестру
7	Перевірка науковим керівником складеного здобувачем освіти огляду літературних джерел	грудень
8	Складання заліку завідувачу кафедри, на якій виконується кваліфікаційна робота	січень
9	Підготовка практичного розділу роботи	грудень-травень
10	Внесення змін до теоретичного розділу роботи	січень-травень
11	Перевірка практичного розділу дослідження науковим керівником	травень
12	Внесення змін до практичного розділу	травень
13	Складання заліку завідувачу кафедри, на якій виконується кваліфікаційна робота	травень
14	Подання першого повного варіанта кваліфікаційної роботи на рецензію науковому керівнику	жовтень другого року навчання
15	Внесення змін та остаточне редагування тексту кваліфікаційної роботи відповідно до вимог оформлення	листопад другого року навчання
16	Підготовка науковим керівником відгуку та подання роботи для отримання зовнішньої рецензії	грудень другого року навчання
17	Складання заліку завідувачу кафедри, на якій виконується кваліфікаційна робота	грудень другого року навчання
18	Ознайомлення з відгуком наукового керівника та зовнішньою рецензією	грудень другого року навчання
19	Попередній захист кваліфікаційної роботи на відповідній кафедрі	грудень другого року навчання

20	Подання остаточно оформленої кваліфікаційної роботи з відгуком наукового керівника та зовнішньою рецензією на профілюючу кафедру	за два тижні до початку роботи ЕК
21	Подання роботи до ЕК (зброшурований примірник та електронна версія) із відгуком наукового керівника та зовнішньою рецензією	за два тижні до початку роботи ЕК

РОЗДІЛ 4

СТРУКТУРА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Структура кваліфікаційної роботи – це чітко регламентована послідовність розміщення її основних частин змістового і довідково-супровідного характеру. Вона відображає зовнішнє розміщення і внутрішній логічний зв'язок наукового дослідження й свідчить про рівень його загальної методологічної підготовки.

Традиційно композиційна структура магістерського дослідження складається з таких послідовно розміщених елементів:

1. Титульна сторінка (додаток 1);
2. Завдання (додаток 2);
Перелік умовних скорочень – за необхідності;
3. Анотація (додаток 3);
4. Зміст;
5. Вступ;
6. Основна частина (складається з 3-5 розділів із коротким резюме до них);
7. Висновки;
Практичні рекомендації – за необхідності;
8. Список використаних джерел (додаток 4);
Додатки – за необхідності.

4.1. Титульна сторінка

Кваліфікаційна робота починається з титульної сторінки, зразок оформлення якої наведено в додатку 1. Титульна сторінка є першою сторінкою кваліфікаційної роботи, яку включають до загальної нумерації сторінок, але номер на ній не друкують.

За титульною сторінкою розміщуються послідовно завдання, анотація, зміст, вступ, розділи з короткими

висновками до них, загальні висновки, список використаних джерел, додатки (за потреби). Всі вони починаються з нової сторінки, а кожен із підрозділів – після закінчення попереднього. Номер сторінки друкують арабськими цифрами у правому верхньому куті аркуша, починаючи з цифри 2, без крапки в кінці.

4.2. Зміст

Зміст як структурний компонент кваліфікаційної роботи подають перед початком тексту. Він включає заголовки усіх розділів, підрозділів та пунктів, а також вступ, висновки, практичні рекомендації, список використаних джерел і додатки із зазначенням номерів початкових сторінок.

Заголовки у змісті повинні точно повторювати заголовки у тексті; їх скорочення не допускаються. Заголовки одного рівня рубрикації тексту необхідно розміщувати один під одним. Заголовки кожного подальшого рівня зміщені вправо по відношенню до заголовків попереднього рівня на абзацний відступ. Заголовки розділів пишуться великими літерами, заголовки підрозділів та пунктів пишуться з маленькими літерами з першої великої, крапка в кінці заголовка не ставиться. Як приклад дивись графічне оформлення Змісту на стор. 3).

Якщо у тексті кваліфікаційної роботи використано маловідомі скорочення, нові символи, то доцільно подати «Перелік умовних позначень (скорочень)», який розміщують після змісту. Цей розділ оформлюється у вигляді двох колонок: у лівій в алфавітному порядку зазначають скорочення, у правій – їх розшифрування. Сюди ж можна віднести спеціальні терміни і скорочення, використані у тексті більше трьох разів.

Словосполучення, які необхідно скорочувати, при першій згадці в тексті наводяться повністю, а після них у круглих дужках – скорочений варіант. При подальшому вживанні використовується тільки скорочення.

4.3. Вступ

Вступ – це частина кваліфікаційної роботи, яка дає загальне уявлення про конкретний напрям наукового пошуку і містить необхідні характеристики проведеного наукового дослідження.

У вступі обґрунтовують актуальність і рівень дослідження проблеми, що розглядається; визначають мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; висвітлюють наукову новизну й практичну значущість отриманих результатів; наводять форми їх апробації та подають характеристику структури кваліфікаційної роботи.

Загальний обсяг вступу – до 3-4 сторінок.

Кожну зазначену складову вступу подають з нового рядка, її назву пишуть напівжирними літерами, наприклад:

текст текст текст.

Завдання роботи: визначити породний склад...; проаналізувати стан озеленення...

Актуальність проблеми дослідження: текст текст...

Актуальність (у перекладі з латинської) – це важливість, практична значущість обраної для дослідження проблеми. У висвітлення актуальності необхідно включити сутність проблеми та необхідність її дослідження, тобто відповісти на питання: чому саме

сьогодні необхідно розглядати цю наукову проблему і де проходить межа між відомим і невідомим у ній.

Орієнтовна схема обґрунтування актуальності проблеми дослідження може бути такою:

- дають об'єктивну оцінку сучасного стану об'єкта дослідження з акцентуванням уваги на існуючих проблемах і суперечностях;

- аналізують, як на сучасному етапі розв'язуються існуючі проблеми на практиці, якщо можливо – із посиланням на офіційні документи;

- оцінюють стан наукової розробленості обраної проблеми: на основі стислого аналізу літератури визначають коло науковців, які займалися її розробкою, висвітлюють проблематику їх досліджень і наголошують на маловивчених або зовсім невивчених моментах;

- роблять висновки про те, що недостатня розробленість конкретного аспекту проблеми зумовила вибір теми дослідження.

Для з'ясування стану розроблення обраної теми здійснюється короткий огляд літератури, з якого роблять висновок, що дана тема ще не розкрита (розкрита лише частково чи лише у певному аспекті), і тому потребує подальшого вивчення.

Огляд літератури за темою засвідчує обізнаність здобувача освіти про останні досягнення та розробки в обраній галузі, його вміння систематизувати джерела та критично їх оцінювати.

Уся інформація має бути логічно систематизована, чітко викладена; необхідно виділити найголовніше і найсуттєвіше, те, що безпосередньо стосується теми дослідження. Основні помилки при визначенні актуальності дослідження такі:

- визначається, хто і що зробив, однак не вказується, в чому саме полягає суть невирішеної проблеми (завдання), як вона стосується того, що вже є в науці;

- дуже багато інформації за обсягом;

- не визначається, які саме суперечності вирішуються завдяки дослідженню здобувача освіти;

- аналітичний огляд вітчизняних і зарубіжних публікацій з теми роботи має форму звичайного переліку прізвищ і не відбиває рівня та аспектів дослідження проблеми. При цьому дослідження провідних науковців «перемішуються» з роботами дослідників, які ще тільки починають свою науково-дослідну роботу у відповідному напрямі.

Мета та завдання дослідження. Мета – це задум дослідження, науковий результат, якого прагнуть досягти. Мета завжди відображає спрямованість наукового пошуку на одержання нових знань та їх експериментальну апробацію. Правильне визначення мети роботи дає змогу виокремити в ній основний напрям дослідження, упорядкувати пошук та аналіз матеріалу, підвищує якість роботи. Поставленої мети необхідно обов'язково досягти, і це має бути відображено у висновках.

Основні помилки при формулюванні мети дослідження:

- ототожнення її з одним із завдань дослідження;

- на початку речення використовуються такі дієслова як «дослідити...», «вивчити...», «обґрунтувати...», що вказує на спосіб досягнення мети, а не на саму мету.

Мета конкретизується в завданнях дослідження, які дають уявлення про його спрямованість. Чітко визначені завдання визначають шлях пошуку, вибудовують, уточнюють послідовність дій дослідника. Визначаючи мету, здобувач освіти окреслює, який результат він має

отримати в процесі дослідження, а завдання дають уяву про те, що саме необхідно зробити, щоб досягнути мети.

Завдання дослідження необхідно розташовувати у тому порядку, в якому передбачається їх вирішення, і так, щоб кожне наступне завдання було логічно обумовлено попереднім. Їхнє формулювання завжди має починатися з дієслова майбутнього часу для позначення дії, спрямованої на вирішення конкретного наукового завдання, яке дасть змогу поряд з іншими завданнями досягти мети дослідження, наприклад: «охарактеризувати...», «проаналізувати...», «дати аналіз...», «провести порівняльний аналіз...», «встановити...», «визначити...», «виявити...», «науково обґрунтувати...».

Основні помилки при формулюванні завдань дослідження:

- застосовується дієслово «дослідити...», проте в цьому випадку неможна перевірити кінцевий результат виконання завдання;

- завдання плутають з метою та формулюють його дуже широко;

- ставиться велика кількість завдань, а для кваліфікаційної роботи їх достатньо сформулювати 3-4;

- завдання дослідження не пов'язані з метою і не сприяють її вирішенню;

- завдання не пов'язані одне з одним і сформульовані не в тому порядку, який передбачено проведенням дослідження;

- завдання дослідження не конкретні.

Об'єкт дослідження – це обрані дослідником для вивчення садово-паркові об'єкти, процеси чи явища, внаслідок існування яких виникла деяка проблемна ситуація на садово-парковому об'єкті тощо.

Предмет дослідження – це все те, що перебуває в межах об'єкта дослідження і на чому безпосередньо

зосереджена увага дослідника. Об'єкт і предмет завжди взаємозв'язані як загальне і конкретне, як система та її компонент. Об'єкт завжди є загальною сферою наукового пошуку, а предмет – тим конкретним, що виявляється у певному дослідженні. Наприклад, об'єкт дослідження – дерево каштан, а предмет дослідження – коренева система каштана; об'єкт дослідження – парк культури і відпочинку, а предмет дослідження – сучасний стан озеленення парку .

Здобувачам вищої освіти необхідно пам'ятати, що чим вужчим буде предмет дослідження, тим глибшим, змістовнішим і цікавішим може бути саме дослідження. Визначення предмета дослідження – виділення певного аспекту об'єкта – має найважливіше значення у процесі наукового пошуку, оскільки саме предмет дослідження визначає тему кваліфікаційної роботи.

Основні помилки при визначенні об'єкта й предмета дослідження:

- не пов'язуються між собою ці дві наукові категорії;
- визначаються два об'єкти або два предмети дослідження (обидві категорії формулюються дуже широко або дуже вузько);
- міняються місцями об'єкт дослідження з предметом;
- замість предмета дослідження відбивають мету дослідження.

Методи дослідження. Методи дослідження – це спосіб внутрішніх і зовнішніх дій дослідника у процесі проведення наукового дослідження. У цьому підпункті вступу, відповідно до логіки процесу дослідження, необхідно перелічити методи, які були використані для виконання визначених завдань, не зосереджуючись на всебічному обґрунтуванні їх вибору, оскільки цьому будуть присвячені окремі пункти у відповідному розділі роботи. Формулювання цього підпункту може бути таким:

«Для виконання завдань дослідження були використані такі методи: ...».

Основні помилки при визначенні методів дослідження:

- вони тільки перелічуються без зазначення того, з якою метою той чи інший метод застосовували;
- не звертається увага на методи теоретичного плану, за допомогою яких опрацьовується наукова та науково-методична література;
- не вказуються методи, які дають змогу виявити ефективність проведеної дослідником експериментальної роботи;
- не зазначаються методи статистичної обробки отриманих даних.

Наукова новизна отриманих результатів – важлива характеристика наукового дослідження будь-якого рівня, у тому числі й кваліфікаційної роботи.

Питання новизни є одним з найбільш суперечливих і складних. Новизна дослідження – це нові положення (рішення), запропоновані здобувачем освіти. Вона визначає, що зроблено вперше, що розширено й доповнено, конкретизовано й уточнено, поширено й переведено на новий рівень знань про об'єкт дослідження, що перетворено й докорінно змінено, що дістало подальший розвиток.

Для правильного і кваліфікованого визначення наукової новизни необхідно дотримуватися таких правил:

- визначити різновид одержаного нового знання (результатів дослідження), наприклад, створені методики, моделі, проекти, обґрунтовані принципи розробки методичних рекомендацій, форм і методів роботи тощо;
- визначити рівень новизни одержаного результату порівняно з уже відомими науковими фактами, тобто

порівняти, зіставити і визначити місце нового знання з-поміж попередньо отриманих знань;

- чітко, конкретно і змістовно, уникаючи описового узагальнення, розкрити суттєвість нових результатів.

Основною, вихідною точкою для обґрунтування новизни результату є глибокий і критичний аналіз літератури, який дає об'єктивне знання про стан проблеми, що розглядається, до початку проведення наукового дослідження. Зважаючи на це, шляхом зіставлення і порівняння визначають місце нових даних з-поміж відомих раніше:

- на рівні уточнення і конкретизації відомих положень про об'єкт дослідження;

- на рівні апробації і поширення відомих положень про об'єкт нового дослідження;

- на рівні розширення і доповнення відомих фактів новими;

- на рівні докорінного переосмислення відомих фактів.

Безумовно, враховуючи те, що кваліфікаційна робота – це передусім робота навчально-дослідницького характеру, високі вимоги до рівня новизни її результатів не висуваються. Тому для рівня її результатів достатньо наявності окремих елементів новизни. Але автор як науковець-початківець має показати уміння правильно визначити вид та рівень новизни одержаного результату і конкретно, не допускаючи узагальнених тверджень, сформулювати положення відповідно до перелічених вимог і змісту проведеного дослідження. Формулювання положень наукової новизни результатів кваліфікаційної роботи може бути таким: «виявлено... й удосконалено...», «розроблено нову методику ... із використанням традиційних засобів», «набуло подальшого розвитку...»,

«досліджено вплив...», «визначено залежність між...», «обґрунтовано...», «уточнено поняття...» тощо.

Зміст цього підпункту вступу повинен бути поданий у вигляді тезового переліку нових наукових положень, одержаних дослідником особисто.

Типові помилки при визначенні новизни дослідження:

- новизна підміняється актуальністю, теоретичною або практичною значущістю дослідження;
- немає зв'язку між новими результатами й тим, що було одержано раніше, наявним у науковій літературі;
- новизна приписується вже відомим фактам або явищам;
- положення новизни формулюються як анотація.

Практичне значення одержаних результатів – це важлива ознака кваліфікаційної роботи, оскільки наукова робота цього рівня не завжди може претендувати на значний теоретичний результат. Під час роботи над цим підпунктом здобувач освіти повинен пам'ятати, що практичну значущість можуть мати результати як прямо адресовані для застосування на практиці, так і ті, що включаються у теорію (наприклад, теоретично обґрунтована технологія вирощування), а вже через неї сприяють удосконаленню практичної роботи. У цьому підпункті необхідно зазначити, де, з якою метою і в якій формі можна їх використати, і яким може бути очікуваний результат.

Особистий внесок (за наявності). У випадку використання в роботі ідей або розробок, що належать співавторам, разом з якими були отримані результати дослідження, здобувач освіти має відзначити цей факт у вступі з обов'язковим зазначенням конкретного особистого внеску.

Апробація результатів дослідження. Результати наукового дослідження мають пройти апробацію, тобто бути оприлюдненими. Апробація, як правило, здійснюється через виступи на наукових, науково-практичних конференціях, семінарах, засіданнях кафедри, під час проведення Днів науки на факультеті, публікації тощо.

Публікації (за наявності). Вказують, у скількох статтях у наукових журналах, збірниках наукових праць, матеріалах і тезах конференцій опубліковано результати роботи.

4.4. Основна частина

У розділах основної частини подають:

- огляд літератури за темою і вибір напрямів досліджень. Стисло, критично висвітлюючи роботу попередників, автор має порушити ті питання, що залишились не вирішеними, і визначити своє місце у розв'язанні проблеми;

- виклад загальної методики й основних методів досліджень;

- експериментальну частину й методику досліджень;

- відомості про проведені теоретичні й (або) експериментальні дослідження;

- аналіз та узагальнення результатів власних досліджень автора.

В основній частині магістерського дослідження автор має виявити уміння лаконічно, логічно й аргументовано подавати науковий матеріал, дотримуючись при цьому всіх вимог, що висуваються до друкованих робіт. Основна частина кваліфікаційної роботи складається з розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, назви яких здобувач освіти формулює самостійно відповідно до

їхнього змісту. Кожен розділ починають із нової сторінки. Основному тексту кожного розділу може передувати передмова з коротким описом вибраного напрямку та обґрунтуванням застосованих методів досліджень. Наприкінці кожного розділу формулюють резюме зі стислим викладом наведених у розділі наукових і практичних результатів, що дає змогу вивільнити загальні висновки від другорядних подробиць. У розділах основної частини подають матеріал, як правило, в такій послідовності.

У **першому розділі** розміщують огляд літератури з теми дослідження, завданням якого є характеристика стану проблеми. У ньому стисло, критично висвітлюються роботи попередників, визначаються питання, що залишилися не вирішеними, а отже, визначається місце власного дослідження у розв'язанні проблеми й обґрунтовується його вибір.

Для цього:

- визначають джерела інформації, в яких можуть міститися матеріали з проблеми дослідження, враховуючи те, що ознайомлення з літературою необхідно починати у зворотному хронологічному порядку, оскільки зміст видань останніх років може охоплювати матеріали попередніх наукових розробок;

- визначають коло вчених, які займалися розробкою питань, пов'язаних із темою дослідження;

- систематизують одержану інформацію і виділяють конкретні аспекти вивчення цього питання;

- уточнюють понятійний апарат дослідження, тобто пояснюють окремі питання, які найбільш точно характеризують поставлену проблему;

- проводять критичний аналіз виділених аспектів і визначають коло недостатньо досліджених питань;

•визначають перспективні напрямки подальших досліджень.

Багато закінчити цей розділ коротким резюме про необхідність проведення власного дослідження.

Для детального теоретичного обґрунтування проблеми дослідження, враховуючи кваліфікаційний рівень кваліфікаційної роботи, рекомендується проаналізувати не менше 30 літературних джерел. При цьому здобувач освіти має усвідомлювати, що кваліфікаційна робота не повинна представляти собою реферат книг і статей. Не можна обмежуватися лише переказом наявної інформації, констатацією фактів, отриманих іншими авторами, а обов'язково провести аналіз матеріалу й наголосити на суперечливих моментах і маловивчених чи зовсім не вивчених питаннях. Переписування окремих частин тексту статей, книг, монографій у тій або іншій послідовності не дозволяється. Обсяг аналізованих літературних джерел не повинен перевищувати 20-25% обсягу основної частини кваліфікаційної роботи (приблизно 12-18 сторінок).

Рекомендації щодо вивчення спеціальної літератури та інших джерел інформації за темою дослідження.

Етап збору і відбору інформації є надзвичайно важливим для проведення наукового дослідження. Від того, як ретельно і ґрунтовно підібрано й опрацьовано інформацію з теми дослідження, буде залежати результативність подальшої роботи.

Інформація має:

- 1)бути актуальною і реально відображати стан об'єкта дослідження;
- 2)бути достовірною, тобто представлені дані і результати є істинними й правдивими;

3)точно відтворювати об'єктивний стан і розвиток об'єкта;

4)подаватись у такій системі показників, за якої виключається ймовірність протиріч у висновках і неузгодженість первинних і отриманих даних;

5)бути релевантною, тобто безпосередньо стосуватися теми дослідження.

Робота над дослідженням починається з ознайомлення зі станом обраної проблеми. Адже для її успішної розробки здобувач освіти повинен мати досить повне уявлення про вже наявні напрацювання з теми. Для цього підбираються та аналізуються літературні та інші джерела, складається бібліографія. Бібліографія – це перелік опрацьованих документів із зазначенням прізвища та ініціалів автора, назви джерела, місця опублікування, видавництва, року видання, кількості сторінок. Головними джерелами інформації при написанні кваліфікаційної роботи є наукові публікації у спеціальних (фахових) виданнях з відповідної спеціальності, а також монографії. Ця частина бібліографії повинна становити не менше 50% загального обсягу бібліографічних описів. Необхідно звернути увагу не те, що не менше половини бібліографічного списку має бути датовано останніми двома десятиліттями й середній вік публікацій не може перевищувати 25 років.

Також можуть бути використані такі джерела інформації як: закони України та інших держав; інші документи законодавчого характеру (постанови, укази, рішення і т. п.); підручники; навчальні посібники; довідники; статті, виступи та інформація, опублікована в збірниках тез, газетах; депоновані рукописи; нормативно-технічні документи (стандарти, технічні умови, інструкції, керівництва та ін.); дисертації, звіти; каталоги; рекламні проспекти; препринти; описи до патентів і авторських

свідоцтв; методичні вказівки; архівні матеріали; ліцензовані програми для ЕОМ; електронні видання та веб-сторінки; інші джерела, що допускають неодноразове використання.

Бажано дотримуватися такого порядку опрацювання джерел інформації:

- вивчення літературних джерел із фондів бібліотеки, фахових навчальних кабінетів, наукових лабораторій і кафедр університету;
- вивчення фондів інших бібліотек;
- вивчення джерел із мережі Internet;
- вивчення інших джерел за порадою керівника.

Огляд джерел дає змогу визначити напрям наукового дослідження, його значення для розвитку науки і практики, актуальність теми. Він здійснюється не для запозичення матеріалу, а для осмислення знайденої інформації й вироблення власної концепції. Головною ідеєю аналізу інформації має бути обґрунтування актуальності і перспективності своєї наукової роботи.

Вивчення та систематизація літературних джерел може відбуватися наступним чином. Спочатку потрібно ознайомитися з працями, де проблема відображається в цілому (монографіями, підручниками, теоретичними статтями), а потім звернутися до вужчих досліджень (статей про конкретні дослідження), спершу вивчають останні дослідження з обраної проблеми, а потім – хронологічно віддалені.

Відібрані літературні джерела потрібно ретельно опрацювати. Перш за все, необхідно попередньо ознайомитися зі змістом, вступом (передмовою), анотацією праці. Далі слід переглянути матеріали тих розділів, що стосуються теми дослідження. Якщо переглянуті матеріали дійсно відповідають вашому науковому інтересу, тоді їх необхідно уважно прочитати,

критично оцінити прочитане, звертаючи особливу увагу на ідеї й пропозиції щодо вирішення проблемних питань обраної теми, наявність різних точок зору й протиріч. Необхідний матеріал занотовується на окремому аркуші, де обов'язково вказується автор та назва джерела, а також номер сторінки, з якої було виписано конкретну інформацію (ці дані будуть використані у кваліфікаційній роботі при оформленні посилань у тексті).

Як правило, виписують лише найбільш суттєве для даної книги чи статті, а також те, що викликає певну професійну цікавість та особистий інтерес. Щоб уникнути повторень, записи треба проводити після ознайомчого «швидкого» читання. При швидкому читанні книги можна робити паперові закладки в тих місцях, які здаються особливо цікавими. Записи бажано вести лише на одній стороні аркушу, оскільки при цьому прискорюється пошук потрібної інформації, а систематизація дає можливість робити будь-які вставки в тексті, використовувати нотатки при підготовці доповідей, наукових статей тощо.

У кваліфікаційній роботі ви будете використовувати цитати, тобто дослівний уривок із книги чи підручника, чийсь вислів, що органічно вписується в текст вашої роботи як підтвердження чи заперечення певної думки. Тут потрібна особлива старанність, оскільки будь-яка недбалість у виписках даних повертається втратою додаткового часу на уточнення думки автора. Часто буває так, що окремі думки передаються своїми словами без дослівного виписування цитат. Виходячи з їх змісту, автор здійснює аналіз і синтез, будує систему обґрунтованих доказів.

Особливу увагу необхідно приділяти опису бібліографічних матеріалів. Для кожного опрацьованого джерела доцільно оформити бібліографічну картку, до якої слід внести відомості про автора, повну назву видання,

типографську інформацію, рік видання, загальну кількість сторінок, а також місцезнаходження книги – назва бібліотеки чи іншого закладу, де зберігається аналізоване джерело, та шифр книги. Ця інформація стане у нагоді, якщо виникне необхідність повторно переглянути певні праці, наприклад, щоб уточнити цитату, а також при оформленні списку використаних джерел. У роботах методичного характеру у першому розділі можна обґрунтовувати теоретичні засади стосовно об'єкта вивчення.

У **другому розділі** (може мати назву «Матеріал та методи, умови (природні, агрохімічні тощо) дослідження») слід описати об'єкт дослідження, за можливості – зазначити його систематичне положення. Якщо дослідження проведені на групі особин одного виду, вказують їх стать, стадію розвитку, вік, фізіологічний стан, походження (з природи чи штучної культури). Також наводять дані про обсяг зібраного матеріалу, наприклад, кількість зібраних видів, проведених дослідів, протяжність облікових маршрутів, кількість облікового часу тощо, характеризують особливості збору матеріалу, систему ідентифікації та накопичення даних. Стисло, але аргументовано, змістовно й відповідно до логіки процесу дослідження зазначають усі методи й методики, які були використані для виконання поставлених завдань, визначаючи, що конкретно досліджувалося за допомогою того чи іншого методу (методики). Посилання на джерело інформації, в якому описано використані методи та методики, є обов'язковим. Застосовані методи (методики) мають бути сучасними, валідними й відповідати завданням роботи; методики, що не є апробованими, не слід використовувати. Крім того, необхідно схарактеризувати особливості організації дослідження, зокрема, розкрити його етапи, час, місце й умови проведення.

За необхідності у цьому розділі наводять характеристику району та об'єкту дослідження. При описі району дослідження вказують місце розташування об'єкту досліджень, загальну площу, структуру, схему території, а також природні умови району дослідження (рельєф, клімат, гідрографія та ґрунтові умови), корінні біоценози. Якщо дослідження проводилися за маршрутно-експедиційним методом, складають карту маршрутів, розміщення дослідних ділянок тощо. При узагальненні слід зазначити негативні фактори навколишнього середовища та встановити рівень антропогенного тиску.

Фізико-географічний опис місцевості виділяють як самостійний розділ тільки в еколого-фауністичних, еколого-флористичних, зоогеографічних роботах, при проведенні польових досліджень та експериментів (цей розділ може мати назву «Фізико-географічна характеристика району досліджень»). Він необхідний для розуміння різних сторін природних явищ того регіону, де були проведені польові роботи. До розділу включають усі відомості про географічне положення, рельєф, клімат, екологічні умови, рослинний покрив або тваринне населення району, що вивчається. Головну увагу приділяють тим факторам середовища, які найбільш пов'язані з основним об'єктом дослідження. Наприклад, якщо вивчають фауну ґрунтів, то детальніше описують ґрунти; якщо об'єкт вивчення пов'язаний із водою – внутрішні води; якщо це мешканець степів, то детально описують висоту, щільність і видовий склад трав'янистих рослин тощо. Відомості для написання цього розділу одержують із географічних і геоботанічних довідників, зведень і монографій, даних, отриманих на метеостанціях або в гідрометеобюро. Використані видання включають до списку літератури.

У третьому й наступних розділах, кількість яких визначається завданнями роботи, висвітлюють та аналізують результати досліджень автора з характеристикою усього нового, що він вносить у розв'язання проблеми; з'ясовують закономірності або кореляції, порівнюють отримані дані з існуючими. Кваліфікаційна робота еколога-фауністичного спрямування має містити карту району досліджень, опис виявленого складу тварин, їх поширення та біотопічний розподіл, чисельність, трофічні зв'язки, належність до тієї чи іншої екологічної групи тощо. Огляд видів наводять згідно їх систематичного положення за прийнятою в сучасній зоології класифікацією та зоологічною номенклатурою із зазначенням назви виду латиною та українською мовою. При вивченні фауністичних комплексів виділяють рідкісні та зникаючі види тварин, визначають їх категорію та статус охорони за Червоною книгою України та регіональними Червоними списками. Якщо вивчається один вид тварин, то крім зазначеної вище інформації, наводять результати досліджень його еколого-біологічних особливостей (місце існування, характеристика циклу розвитку, особливостей живлення, динаміка чисельності, сезонна та добова активність, характер міграцій, етологія, внутрішньо- та міжвидові зв'язки, роль у природі та практичне значення). До кваліфікаційної роботи фауністичного спрямування додається колекція зібраного матеріалу або альбом із фотографіями.

Кваліфікаційна робота еколога-флористичного спрямування має містити карту району досліджень, додатки у вигляді гербарію, оформленого за відповідними вимогами, або альбом із фотографіями. В експериментальному розділі надається декілька таблиць з еколого-біологічних, фармако-терапевтичних,

декоративних, інтродукційних особливостей дослідженої флори.

У таблиці, де подані еколого-біологічні особливості флори, назви видів рослин наводяться латиною та українською мовою й розміщуються в еволюційній послідовності згідно із сучасною системою.

Результати вивчення рослинності наводять в окремому розділі у вигляді узагальнюючих таблиць із коментарями відносно кількісних і якісних характеристик рослинних угруповань та чинників, що впливають на них. Як правило, у флористичних та геоботанічних роботах слід проаналізувати аутфітосозологічні та синфітосозологічні особливості дослідженої флори (рідкісні види і рослинні угруповання), зробити посилання на Червону й Зелену книгу України, регіональні списки рідкісних видів і рослинних угруповань. Актуальним є також визначення місця проведення дослідження відносно Екологічної мережі та об'єктів природно-заповідного фонду.

Якщо здобувач освіти працював із певною кількістю матеріалу, що вибраний із великої сукупності об'єктів чи даних (наприклад, вивчав 35 особин певного виду тварин чи рослин), то в цьому випадку потрібно обов'язково провести статистичну обробку отриманих результатів. У кваліфікаційній роботі зазначають методи статистичної обробки експериментальних досліджень і наводять результати такої обробки, оскільки вона є необхідною умовою для аналізу та інтерпретації отриманих даних у тих випадках, коли вивчалася вибіркова сукупність, або просто вибірка.

Для полегшення статистичної обробки, побудови таблиць, графіків, діаграм використовують комп'ютерні програми Excel, Mathcad, STATISTICA та інші.

У кваліфікаційних роботах методичного характеру, в яких були отримані цифрові дані, також необхідно

проводити їхню статистичну обробку (наприклад, обчислити середні значення показника, відхилення від середнього значення, відсоток тощо). Зі всіма питаннями стосовно обробки таких даних слід звертатися до наукового керівника. Детальнішу інформацію про статистичну обробку отриманих даних можна здобути в наступних джерелах:

Атраментова Л. О., Утевська О.М. Біометрія. Ч. I. Характеристика розподілів : Підручник. Х. : Ранок, 2007. 176 с.

Атраментова Л. О., Утевська О.М. Біометрія. Ч. II. Порівняння груп і аналіз зв'язку : Підручник. Х. : Ранок, 2007. 176 с.

Лакин Г. Ф. Биометрия : уч. пособие для биол. спец. вузов. М. : Высшая школа, 1990. 352 с.

Лапач С. М., Чубенко А.В., Бабіч П.М. Статистичні методи в медико-біологічних дослідженнях із застосуванням Excel. К. : МОРІОН, 2009. 320 с.

Рокицкий П. Ф. Введение в статистическую генетику. Минск : Высшая школа, 2007. 442 с.

Сельф Э. У., Панкати Р.М. Руководство по биометрии. М. : Техносфера, 2007. 368 с.

Смиряев А. В., Мартынов С.П., Кильчевский А.В. Биометрия в генетике и селекции растений. М. : Издательство МСХА, 1992. 268 с.

Дослідницький матеріал основної частини кваліфікаційної роботи має бути доповнений ілюстраціями (рисунками, графіками, кресленнями, схемами, діаграмами, фотографіями тощо) та таблицями, що містять текстовий і цифровий матеріал. Не рекомендується обтяжувати основний текст матеріалами такого виду, але слід враховувати, що в деяких випадках вони мають основне смислове навантаження, а текст є лише поясненням до них.

Обсяг третього та наступних розділів, у яких обговорюються результати досліджень, має становити до 50 % загального обсягу кваліфікаційної роботи магістра.

Розділ «Використання матеріалів дослідження в практиці» включається до кваліфікаційної роботи здобувачами освіти в тому випадку, якщо є реальне впровадження матеріалів досліджень в практику.

4.5. Висновки

Загальні висновки до кваліфікаційної роботи – це підбиття підсумків за результатами проведеного наукового пошуку, де за логікою дослідження синтезується уся накопичена наукова інформація. Вони не повинні підмінюватися об'єднанням висновків за главами, які є стислим аналізом результатів виконаної теоретичної чи експериментальної роботи.

Загальні висновки оформлюються у вигляді пронумерованих абзаців, де у вигляді тез дають відповіді на питання, які були сформульовані у Вступі, тобто подають оцінку усього того, що було отримано в процесі теоретичного й експериментального дослідження. Логічна послідовність положень висновків визначається поставленими завданнями.

Посилання на інших авторів, їх цитування, а також наведення загальновідомих істин, повтор фактів із тексту роботи у висновках не допускаються.

Наприклад, «Було проведено дослідження території міста Кремінна». Це факт, а не висновок!

Обсяг підсумкових висновків – 4-5 пунктів (до 1,5 сторінки), коротко, без коментарів та пояснень, у теперішньому часі.

4.6. Практичні рекомендації (за необхідності)

Наявність у тексті цього розділу значно збільшує цінність виконаного дослідження, особливо експериментального спрямування. Тут у тезовій формі подають пропозиції щодо підвищення ефективності практичної діяльності у досліджуваній галузі. Ці пропозиції мають логічно відповідати підсумковим висновкам. Також можна навести рекомендації щодо охорони навколишнього середовища.

4.7. Список використаних джерел

Список використаної літератури містить бібліографічний опис джерел, до яких звертався здобувач освіти при написанні роботи. За списком використаної літератури зазвичай роблять висновки щодо творчого потенціалу автора, рівня його загальної та наукової культури, ступеня фундаментальності проведеного дослідження. Тому бібліографія повинна бути бездоганною як за своїм змістом, так і за способом оформлення.

Бібліографічний список подається після практичних рекомендацій або висновків і включається у загальну нумерацію сторінок. До бібліографічного списку не повинні входити джерела, на які немає посилань в основному тексті.

Усі джерела подаються тією мовою, якою вони видані; не допускається переклад назв російськомовних видань на українську мову.

Групування джерел у бібліографічному списку. Важливе значення для списку літератури до кваліфікаційної роботи має групування літератури. У наукових виданнях найпоширенішими є такі варіанти побудови бібліографічних списків: алфавітний,

хронологічний, алфавітно-хронологічний, нумераційний, систематичний. Порядок побудови визначається автором, але він має бути витриманим від початку до кінця роботи. Не дозволяється комбінувати різні варіанти групування матеріалу.

Для кваліфікаційної роботи найоптимальнішими варіантами побудови бібліографічного списку є або алфавітний, або нумераційний.

За алфавітної побудови джерела розміщуються в порядку алфавіту прізвищ авторів і назв робіт. Роботи одного автора розміщуються за алфавітом назв чи у хронологічній послідовності їх написання.

За нумераційної побудови джерела розміщують у порядку посилань на них в основному тексті кваліфікаційної роботи, незалежно від того, з якої літери починається згадуваний документ чи прізвище автора.

Іншомовні джерела розміщуються за алфавітом після переліку всіх джерел мовою написання кваліфікаційної роботи.

У бібліографічному описі використаних літературних джерел ні в якому разі не можна робити пропусків будь-яких елементів, скорочувати назви. Бібліографічний опис джерел складають відповідно до чинних стандартів з бібліотечної та видавничої справи. Звертайте, будь ласка, увагу на наявність в описах розділових знаків (двокрапки, крапка з комою, кома, дефіс, тире тощо) та пропусків між ними, яких обов'язково необхідно дотримуватися. Курсивом виділяються періодичні видання: газети, журнали, фахові видання, тобто ті джерела, які виходять кожного дня, щотижня, щомісяця, один раз на два місяці, один раз на півроку, один раз на рік тощо.

Оформлення бібліографічного опису в списку використаних літературних джерел здійснюється згідно з

ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» з урахуванням правок (код УКНД 01.140.40).

Приклади бібліографічного опису наведено в додатку 2.

4.8. Додатки

До додатків за необхідності доцільно включати допоміжний матеріал:

- таблиці даних;
- допоміжні ілюстрації, діаграми, малюнки, фотографії;
- застосований інструментарій емпіричного дослідження;
- інші додаткові матеріали.

Додатки оформляють у кінці роботи (після списку використаних джерел), розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті.

Кожен додаток повинен починатися з нової сторінки, мати заголовок, надрукований угорі відповідно до правил оформлення структурних частин роботи (може бути надрукованим великими літерами) симетрично відносно тексту сторінки.

Додатки можна позначати послідовно або великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ъ (наприклад, додаток А, додаток Б), або арабськими цифрами без знака «№». Крапка після літери або цифри, що позначає номер додатка, не ставиться. Якщо в роботі є лише один додаток, то він позначається так: «Додаток». У правому верхньому куті над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток Б» і велика літера (або арабська цифра, без знака «№»), що позначає додаток.

Текст кожного додатка за необхідності може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку, наприклад, «Додаток В.4» – четвертий розділ додатка В; «Додаток Д.2.1» – перший підрозділ другого розділу додатка Д.

Ілюстрації, таблиці та формули, розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рис. А.2.3 – третій рисунок другого розділу додатка А; формула (Б.4) – четверта формула додатка Б.

РОЗДІЛ 5

ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Оформлення кваліфікаційної роботи – важлива складова наукового дослідження. Зміст і форма кваліфікаційної роботи нерозривно зв’язані між собою і мають складати єдине гармонійне ціле. Тому при оцінюванні кваліфікаційної роботи береться до уваги не лише її якість, а й оформлення.

У разі невідповідності оформлення кваліфікаційної роботи державним стандартам і встановленим вимогам оцінка за представлене дослідження знижується.

Кваліфікаційна робота має бути чітко структурованою із виділенням окремих її частин, абзаців, нумерацією сторінок, правильним оформленням посилань, виносок, цитат, списку використаної літератури. Кваліфікаційна робота виконується українською мовою; для іноземних громадян допускається виконання роботи російською або англійською мовою.

Обсяг основного тексту кваліфікаційної роботи має становити 50-70 сторінок (без урахування списку використаних джерел і додатків). Текст кваліфікаційної роботи необхідно набирати шрифтом Times New Roman, кегль – 14, розмір сторінки – А4, міжрядковий інтервал – 1,5 (до тридцяти рядків на сторінці), абзаційний відступ – 1,25 мм. Параметри сторінок такі: поля угорі, внизу – 20 мм, з лівого боку – 30 мм, з правого боку – 15 мм. Друкують роботу на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм); друк має бути чітким, чорного кольору, середньої жирності. Заголовки структурних частин кваліфікаційної роботи друкують великими літерами (нежирними) симетрично до тексту. Прикладом оформлення заголовків слугує подане методичне видання.

Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапками.

Нумерацію сторінок, розділів, рисунків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака «№». Номер розділу ставиться після слова «РОЗДІЛ» (крапка після цифри не ставиться). Заголовок розділу друкується з нового рядка.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу й порядкового номера пункту, між якими ставиться крапка; в кінці номера підрозділу, пункту також ставлять крапку. Заголовки підрозділів, пунктів друкують напівжирним шрифтом. Крапку в кінці заголовків, підрозділів, пунктів не ставлять. Відстань між заголовком розділу та заголовком підрозділу (за винятком заголовка пункту) та текстом повинна дорівнювати одному міжрядковому інтервалу.

Не допускається розміщення назви підрозділу чи пункту в нижній частині сторінки, якщо далі подається лише один рядок тексту.

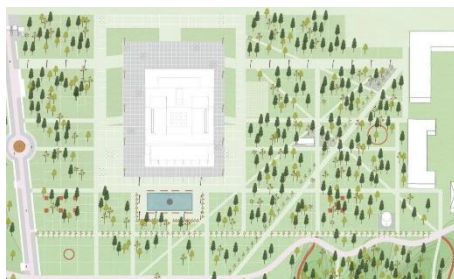
Кожен розділ кваліфікаційної роботи слід починати з нової сторінки. Першою сторінкою кваліфікаційної роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок. На титульному аркуші номер сторінки не ставлять, на наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті без крапки в кінці.

5.1. Оформлення ілюстрацій, таблиць, формул, приміток, цитат

Якщо в тексті роботи використано ілюстрації (рисунки, графіки, діаграми, схеми, фотознімки, фотографії тощо) й таблиці, то їх подають безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше. Фотографії

розміром менші за А4 розміщуюють на стандартні аркуші білого паперу формату А4. Якщо ілюстрація чи таблиця мають формат більший за А4, то її можна розмістити в додатках.

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу (за винятком ілюстрацій, поданих у додатках). Номер ілюстрації складається з номера розділу й порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Назву і слово «Рис.» починають з великої літери. Номер ілюстрації, її назва й пояснювальний підпис розміщується безпосередньо під ілюстрацією, наприклад:

Рис. 2.1. Ситуаційний план скверу.

Графічний метод обробки даних полягає у побудові графічних залежностей між досліджуваними факторами. Графічні залежності можуть мати вигляд графіків і діаграм, які стисло й наочно ілюструють результати досліджень, конкретно і зрозуміло пояснюють цифрові дані й взаємозв'язок між ними, певні закономірності. Графіки краще застосовувати у випадках, коли треба показати або зміни у групі значень за довгі проміжки часу, особливо, якщо треба акцентувати увагу на змінах у часі і темпах змін, або за потреби відобразити кілька груп даних одночасно.

Діаграми є візуально привабливішими, вони спрощують виконання порівнянь даних, спостережень за

певними процесами. Універсальною діаграмою є гістограма, яку використовують для оцінки зміни даних за визначений період часу. Лінійна діаграма нагадує гістограму, повернуту на 90 градусів за годинниковою стрілкою. Це горизонтальна діаграма, що демонструє або порівнює окремі числові значення у визначений час. У ній менше уваги приділяється часовому перебігу, а більше – співвідношенню окремих компонентів.

Кругова діаграма – найкращий спосіб зобразити складові частини якоїсь величини або певні пропорції і співвідношення. Такі діаграми використовуються для створення «знімків» даних у визначений час; вони більш наочні, якщо будуються на основі 6-7 значень. Кільцева діаграма нагадує кругову з отвором у середині. Проте, на відміну від кругової діаграми, кільцева може використовуватися для демонстрації не одного ряду даних, а декількох, і тоді кожне кільце в кільцевій діаграмі відображає окремий ряд даних.

Точкова діаграма зазвичай використовується для виявлення співвідношення між двома числовими змінними і порівняння їх значень у різні проміжки часу. Такі діаграми можуть відображати зміни сукупності даних; їх використовують для визначення того, чи залежить одна змінна від іншої або чи впливають вони одна на одну. Приклад використання діаграм:

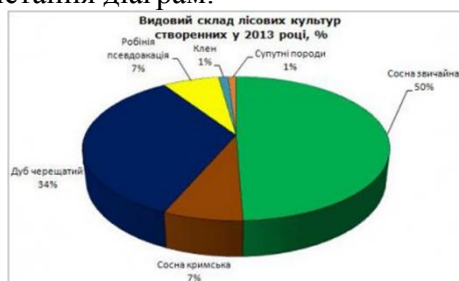

Рис. 3.2. Видовий склад лісових культур, створених на території ДП «Сєвєродонецьке ЛМГ» у 2013 році.

При посиланні на ілюстрацію вказують її порядковий номер, наприклад, «як показано на рис. 1.2». У повторних посиланнях на ілюстрації слід вказувати скорочено слово «дивись», наприклад: «див. рис. 1.3».

Таблиці використовують для подання цифрового матеріалу або іншої інформації. Розміщують таблицю після першого згадування про неї в тексті таким чином, щоб її можна було б читати або без повороту переплетеного блоку роботи, або з поворотом за годинниковою стрілкою. Таблиця має таку загальну структуру:

<i>Головка</i>	<i>Графи</i>		<i>Заголовки граф</i>	
				<i>підзаголовки граф</i>
<i>Рядки</i>				

Боковик (заголовки рядків)

Графа з порядковими номерами рядків не потрібна. Таблиці нумеруються послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) у межах розділу. У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщується напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці має складатися з номера розділу й порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 1.2». Назву таблиці друкують симетрично до тексту над таблицею; назву не підкреслюють; крапку в кінці не ставлять. Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на інший аркуш.

Таблицю з великою кількістю граф можна ділити на частини й розміщувати одну частину під другою в межах однієї сторінки. Якщо ж рядки або графи таблиці виходять за формат сторінки, то у першому випадку в кожній частині таблиці повторюють її головку, в другому випадку

повторюють боковик. Назви граф та рядків у таблиці пишуться з великої літери, підзаголовки – або з маленької, якщо вони складають одне речення із заголовком, або з великої, якщо вони самостійні. Висота рядків повинна бути не менше 8 мм, наприклад:

Таблиця 5.1

Відомість асортименту дерев та чагарників

№ з/п	Назва		Вид посадки	Стандарт	Кіл-ть, шт	Примітка
	українська	латинська				

Текст у комірках таблиць може повторюватися. Якщо повторюється одне слово, його можна замінити надалі лапками з рисками (– " –); якщо повторюються два або більше слів, то при першому повторенні їх замінюють висловом «те саме». Не слід ставити лапки замість цифр, математичних або хімічних символів, що повторюються. Якщо в будь-якій комірці таблиці відсутні дані, то в ній ставлять прочерк (–). Якщо у тексті посилаються на дані таблиці, то в логічно зручному місці в круглих дужках зазначають (табл. 1.1) або записують «...як це видно з табл. 1.1». У повторних посиланнях на таблиці треба вказувати скорочено слово „дивись“, наприклад: (див. табл. 1.3).

Розмір літер у таблиці дозволяється використовувати менший, ніж у всьому тексті роботи – Times New Roman кегль 12.

Формули та рівняння розташовують безпосередньо після тексту, в якому вони згадуються, посередні сторінки. Вище і нижче кожної формули або рівняння має бути залишено не менше одного вільного рядка. Формули та рівняння в роботі (за винятком формул і рівнянь, наведених у додатках) нумерують у межах розділу. Нумерувати слід лише ті формули та рівняння, на які є посилання у наступному тексті; якщо в тексті посилань немає, тоді формули й рівняння не нумерують.

Номер формули складається з номера розділу й порядкового номера формули в ньому, між якими ставиться крапка. Номери формул пишуть біля правого поля аркуша на рівні відповідної формули в круглих дужках, пояснення значень символів і числових коефіцієнтів подають безпосередньо під формулою в тій послідовності, в якій вони розміщені у формулі. Значення кожного символу й числового коефіцієнта розміщують з нового рядка, при цьому перший рядок пояснення починають зі слова «де» без двокрапки, наприклад:

$$Ax = An + \frac{Av - An}{L} L_1 \quad (5.5)$$

де Ax – висотна відмітка, яку визначаємо;

An – висотна відмітка нижче лежачої горизонталі;

Av – висотна відмітка вище лежачої горизонталі;

L – віддаль між горизонталями (Av і An);

L_1 – віддаль між нижче лежачою горизонталлю та шуканою висотною відміткою (An і Ax).

Невеликі і нескладні формули, які не мають самостійного значення, вписують у середині рядків тексту. Оскільки в цьому випадку формула входить до речення як його рівноправний елемент, тому в кінці формул і в тексті

перед ними розділові знаки ставлять відповідно до правил пунктуації. Двокрапку перед формулою ставлять тоді, коли у тексті перед формулою є узагальнююче слово або цього вимагає побудова тексту, що передує формулі.

Якщо формула (або рівняння) не вміщується в один рядок, її можна перенести або тільки після знака рівності (=), або після знаків плюс (+), мінус (-), множення (x) і ділення (:). Номер формули при її перенесенні розміщують на рівні останнього рядка. При посиланнях на будь-яку формулу її номер ставлять точно в тій же графічній формі, що й після формули, тобто арабськими цифрами в круглих дужках, наприклад, «у формулі (3.7)»; «з рівняння (5.1) випливає...».

Якщо посилання на номер формули знаходиться усередині виразу, укладеного в круглі дужки, то їх рекомендується замінити квадратними дужками, наприклад, «За формулою оцінки ефективності фотосинтезу [див. формулу (14.3)], одержуємо...». У текст кваліфікаційної роботи формули та рівняння можна вписувати за допомогою комп'ютерних програм Microsoft Office Excel та Mathcad.

Примітки до тексту й таблиць, в яких наводять довідкові та пояснювальні дані, нумерують послідовно в межах однієї сторінки. Якщо приміток на одному аркуші декілька, то після слова «Примітки» ставлять двокрапку, наприклад:

Примітки:

1....

2....

Якщо є одна примітка, то її не нумерують і після слова «Примітка» ставлять крапку.

Для підтвердження власних аргументів або для критичного аналізу того чи іншого твору часто

використовують посилання на авторитетне джерело й наводять цитати. Науковий етикет вимагає точно відтворювати цитований текст, бо найменше скорочення наведеного витягу може спотворити зміст, закладений автором. Текст цитати починається і закінчується лапками й наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, зі збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз «так званий».

Цитування має бути повним, без довільного скорочення авторського тексту та без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, наприкінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається. При непряму цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути гранично точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів і давати відповідні посилання на джерело. Якщо необхідно виявити ставлення автора кваліфікаційної роботи до окремих слів або думок із цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак питання. Коли автор кваліфікаційної роботи, наводячи цитату, виділяє в ній деякі слова, то робиться спеціальне застереження, тобто після тексту, який пояснює виділення, ставиться крапка, потім дефіс і вказуються ініціали автора роботи, а весь текст застереження вміщується у круглій дужці, наприклад: (курсив наш. – В.В.), (переклад наш. – В.В.), (підкреслено мною. – В.В.), (розбивка моя. – В.В.).

Кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело. Посилання в тексті кваліфікаційної роботи на джерела зазначаються у квадратних дужках порядковим номером цього джерела за бібліографічним списком і відповідною сторінкою, наприклад: [5, 15-17]; між номером джерела та номерами сторінок ставиться кома. Посилання на джерела без прямого цитування вказуються також у квадратних дужках, наприклад [14], а якщо посилаються на кілька джерел, то вони розділяються між собою крапкою з комою, наприклад, [1; 3; 8; 40-47; 85].

5.2. Літературне оформлення тексту

Оскільки наукове дослідження у вищій школі є кваліфікаційною роботою, тому значну увагу слід звернути на мовностилістичний аспект магістерського дослідження. Мета наукового мовлення полягає в тому, щоб системно й об'єктивно викласти певні наукові проблеми, питання. Основна увага звертається на логіку і точність викладу, від яких залежить рівень інтелектуальності наукових висловлювань.

Для наукового тексту також є характерним змістовна лаконічність, завершеність логічних зв'язків, цілісність та послідовність розвитку думки. На рівні цілого тексту визначальними характеристиками є цілеспрямованість, відсутність емоційно забарвлених елементів мови, наявність точних висловлювань, спеціальної термінології, яка в лаконічній формі дає розгорнуті визначення або змістовні дефініції явищ, процесів, понять.

Науковий стиль української мови характеризується певними мовностилістичними рисами. Так, на лексичному

й фразеологічному рівнях слід відзначити такі стилетвірні особливості:

- використання спеціальних та загальнонаукових термінів;

- вживання слів у прямому значенні;

- відсутність експресії, внаслідок чого домінуючою формою оцінки результатів дослідження є констатація фактів;

- переважання іменної лексики;

- виклад матеріалу кваліфікаційної роботи переважно від першої особи множини у минулому часі (наприклад, «ми встановили...», «нами були проведені обстеження...», «ми не поділяємо думки...», «ми вважаємо...» і т.ін., а не «я вважаю...», «я не поділяю думку...»);

- використання пасивних конструкцій, що зумовлено необхідністю об'єктивного викладу матеріалу («у дослідженні розглянуто...», «у роботі проаналізовано...», «у цій частині виокремлено характерні ознаки...»).

Одна з істотних рис наукового стилю полягає у використанні значної кількості спеціальних лексичних засобів, що слугують для вираження певних смислових відношень між елементами наукової інформації:

- причини і наслідку, умови і наслідку (проте, однак, тому що, звідси, в(у)наслідок цього, в(у) результаті, в(у) залежності від, у зв'язку з цим, згідно з, відповідно до, за таких умов, за такої умови, через, якщо (ж), то це свідчить про, вказує на, засвідчує, дає можливість, дозволяє, сприяє, має значення тощо);

- часова співвіднесеність і порядок викладення інформації (спочатку /насамперед / у першу чергу з'ясуємо, передусім зазначимо, наступним кроком у дослідженні, одночасно, у той же час, поряд із цим, в подальшому, останнім часом, насамкінець тощо);

• всебічний розгляд об'єкта (з точки зору типовості, конкретності, сутності; у цьому розумінні, взагалі, зокрема, як правило, у тому числі, в основному, з одного боку, з іншого боку, крім того, окрім, у контексті, за концепцією тощо);

• зіставлення і протиставлення інформації (однак, проте, також, так само, як і; як..., так і...; порівняно, у протилежність, на противагу, навпаки, аналогічно, таким чином, разом із тим тощо);

• виокремлення частин висловлювання (головне, зупинимось на головному, необхідно зазначити, маємо підкреслити (зазначити), слід мати на увазі, треба врахувати, характерно, що... тощо);

• доповнення, уточнення інформації (крім того, більше того, до речі, між іншим, головним чином, особливо, точніше, у тому числі, а саме тощо);

• зв'язок із попередньою інформацією (як було сказано / показано / зазначено / встановлено / одержано / виявлено / з'ясовано, як свідчать дані, на підставі даних із таблиці / діаграми виходить / можна встановити, як видно із таблиці, як зазначено в таблиці / схемі, як (уже) указувалося вище / зазначалося раніше / підкреслювалося, вище (нижче), вище йшлося про..., у зв'язку з цим, у зв'язку з викладеним вище, названий, останній, попередній, відповідний, вищеописаний, вищевказаний, вищенаведений, виведений, доведений, класифікований, завершений, описаний, перерахований, розглянутий, сформульований, установлений, аналогічний, схожий, подібного типу, розглядуваний тощо);

• об'єктивна оцінка інформації (природно, само собою зрозуміло, безперечно, безсумнівно, очевидно, навряд чи, начебто, у дійсності, насправді, дійсно, правда, точніше, зрозуміло, швидше за все, на перший погляд, зрештою, дослідження показало, аналіз підтвердив тощо);

•ілюстрація зазначеного (наприклад, так, як приклад, прикладом може слугувати, проілюструємо яскравими прикладами, розглянемо приклад, про що можна судити за, продовжимо ілюструвати, проаналізуємо типові приклади, унаочнимо тощо).

Використання наведених вище лексичних одиниць сприяє логічному представленню думки, запобігає хибним повторам, допомагає уникати висловів, що не стосуються наукового дослідження, скеровує хід думки, дотримуючись правил ведення наукового пошуку відповідно до розділів дослідження.

Також у кваліфікаційній роботі можуть бути використані інші мовні/мовленнєві стандарти-кліше: для обґрунтування актуальності теми й важливості дослідження:

Проблема

- ...перебуває в центрі уваги...
- ...заслуговує на особливу увагу...
- ...посідає важливе місце...
- ...є актуальною...
- ...давно є на часі...
- ...цілком є на часі...
- ...відноситься до найактуальніших...
- ...цілком не є вирішеною...
- ...є мало розробленою, недослідженою...
- ...є дискусійною, не досить розробленою...
- ...фрагментарно висвітлювалася в ...
- ...не була об'єктом спеціального вивчення...

Важливо

- ...дослідити...
- ...описати (здійснити опис)...
- ...узагальнити...
- ...вивчити...

... встановити...
... пояснити...
... систематизувати...
... охарактеризувати...
... дати характеристику...
... класифікувати...
... визначити...
... підсумувати...
... проаналізувати...
... з'ясувати...
... розробити...
... здійснити експеримент...
... простежити...
... укласти...
... виявити...
... експериментально перевірити...

для характеристики історії й сучасного стану розробки питання в науковій літературі:

- Прийнято вважати, що...
- Загальновідомо, що...
- Є думка, що...
- На думку (кого?)..., ...
- Згідно з точкою зору, ...
- Відповідно до концепції...
- Як уважає (вважають)..., ...
- Існуючі точки зору з цього питання можна класифікувати таким чином...
  - Дослідженням цієї проблеми займалися...
  - Цих поглядів дотримується (дотримуються)...
  - Гіпотезу (передбачення) про ... висунув (розробив)...
  - Початок наряду (тенденції) покладено...

•Нову концепцію (ідею, гіпотезу, теорію тощо) розроблено...

- Останнім часом дослідження з...
- Згідно з даними...
- Як показують новітні дослідження в галузі...
- У контексті сучасної парадигми досліджень...
- При вивченні ... значну увагу науковці приділяли...
- Подальший розвиток досліджень з...

для формулювання мети й завдань дослідження:

- Кваліфікаційну роботу присвячено питанню...
- Мета дослідження полягає в тому, щоб...
- Завдання дослідження формулюється (формулюються)...

- Метою є встановити (встановлення)...
- Метою є визначити (визначення)...
- У роботі порівнюється (порівнюються)...
- У роботі вивчається (вивчаються)...
- У роботі з'ясовується (з'ясовуються)...
- Автор розв'язує низку завдань, а саме...

при викладенні суті дослідження у роботі:

- Є підстави вважати...
- Гіпотетично можна стверджувати, що...
- Перевіriamo запропоновану гіпотезу...
- Об'єкт дослідження характеризується такими особливостями...

- Об'єкт аналізу має такі специфічні якості, як...
- Матеріали здійсненого обстеження дозволяють згрупувати (класифікувати, узагальнити, уточнити, конкретизувати)...

- Нами зафіксовано (виявлено, з'ясовано, описано)...
- У світлі вищесказаного...
- Як уже зазначалося...

- На наш погляд...
- Необхідно зазначити, що...
- З огляду на...
- Установлено, що...
- Відправною точкою... у визначенні... було...
- Поділяючи точку зору... ми вважаємо...
- Беручи до уваги...
- З іншого боку...
- Передусім...
- По-перше...
- Аналіз... свідчить про...
- Звернення до концепції...
- Уявлення про...
- Як стверджує...
- Наступний приклад є...
- Таким чином, виконаний аналіз доводить, що...
- Проведене дослідження дає можливість стверджувати, що...
- У ході дослідження були проаналізовані...
- Результати роботи дають підстави вважати, що...
- У центрі нашої уваги...
- Під час дослідження виникла необхідність...
- Ми встановили...
- Як показало наше дослідження...
- Як свідчать результати аналізу...
- Застосування... методу (аналізу) дало змогу встановити...

при формулюванні висновків, рекомендацій, пропозицій:

- Таким чином, проведене дослідження (аналіз) підтверджує, що...
- Отже, є всі підстави зробити такий висновок...
- Як підсумок зазначимо, що...

• Дані здійсненого аналізу дозволяють зробити висновок про...

• Отже, можна впевнено стверджувати, що...

• Сформулюємо основні висновки....

• Описані в роботі методики дослідження є...

• Підсумовуючи все сказане, відзначимо...

• Підбиваючи підсумки, відзначимо...

• Здійснене дослідження дозволяє зробити такі висновки...

РОЗДІЛ 6

ПРОЦЕДУРА ПІДГОТОВКИ ДО ЗАХИСТУ РОБОТИ

Здобувач освіти здійснює підготовку й написання кваліфікаційної під керівництвом наукового керівника й зобов'язаний подавати йому роботу для перевірки частинами в установлені терміни відповідно до індивідуального плану. Недотримання здобувачем освіти узгодженого календарного графіка написання кваліфікаційної (несвоєчасне завершення розділів та роботи загалом) розглядається як невиконання ним навчального плану, що може бути підставою для відрахування його з університету як такого, що не виконав навчальний план.

Науковий керівник перевіряє виконану частину роботи й надає відповідні рекомендації. Обов'язковим є публічний розгляд поточних результатів кваліфікаційної роботи на засіданнях кафедри не рідше, ніж один раз на семестр. За результатами цих розглядів здобувач вищої освіти отримує залік, який виставляє в відомість обліку успішності завідувач кафедри.

Після усунення всіх зауважень здобувач освіти завершує оформлення роботи й подає її науковому керівнику для підсумкової перевірки на предмет відповідності встановленим вимогам. За умови належного виконання роботи науковий керівник допускає її до попереднього захисту.

Попередній захист кваліфікаційної роботи відбувається у формі доповіді перед спеціально створеною комісією профільної кафедри. Попередній захист проводиться не пізніше ніж за 4 тижні до захисту кваліфікаційної роботи. Термін захисту кваліфікаційної роботи доводиться до відома здобувачів освіти не пізніше ніж за два місяці. Здобувач освіти подає роботу на

попередній захист у завершеному, але у розшитому вигляді. У разі виявлення несуттєвих недоліків йому може бути надано певний термін для їх усунення. Якщо робота не відповідає встановленим вимогам, має суттєві недоліки, то комісія складає й подає на кафедру висновок про недопущення її до захисту.

Після попереднього захисту в разі повної відповідності роботи встановленим вимогам кваліфікаційна зшивається в обкладинку. Разом із друкованим паперовим рукописом подається й електронний варіант кваліфікаційної роботи на будь-якому зручному носії (для тексту – у форматі .doc, або .pdf) до бібліотеки університету не пізніше ніж за 14 днів до дати захисту, про що ставиться відповідна відмітка на титульній сторінці кваліфікаційної роботи. У разі відсутності відмітки бібліотеки кваліфікаційна робота не допускається до захисту.

На титульній сторінці кваліфікаційної роботи ставиться підпис здобувача освіти, наукового керівника й завідувача профільної кафедри. Виконану кваліфікаційну роботу подають науковому керівнику та рецензенту не пізніше, ніж за 2 тижні до захисту, які в тижневий термін складають відповідно відгук та рецензію. У відгуку науковий керівник відзначає ступінь самостійності у виконанні роботи, здобутки й недоліки, наявність елементів дослідження й узагальнення передового досвіду, обґрунтованість і цінність висновків, робить висновок про можливість рекомендації роботи до захисту.

Допущена до захисту кваліфікаційна робота підлягає рецензуванню. Рецензенти призначаються випусковою кафедрою. Рецензентами можуть бути викладачі закладів вищої освіти, висококваліфіковані вчителі шкіл і працівники органів народної освіти, співробітники науково-дослідних установ або підприємств,

які спеціалізуються на вирішенні проблем, споріднених з темою роботи. Рецензент у п'ятиденний термін ознайомлюється з роботою і дає на неї письмову рецензію. Рецензія має відображати позитивні досягнення кваліфікаційної роботи та її недоліки, містити ґрунтовний аналіз змісту роботи, висновок щодо можливості її захисту та рекомендацію щодо диференційованої оцінки її якості. Негативна рецензія не є підставою для відхилення роботи від її захисту.

Внесення змін у кваліфікаційну роботу після складання відгуку наукового керівника та рецензії не допускається.

Кваліфікаційна робота разом з відгуком керівника та рецензією передається на кафедру за 10 днів до початку державної атестації здобувачів вищої освіти. Кваліфікаційна робота до захисту не допускається, якщо вона:

- містить академічний плагіат (факт плагіату доведено на засіданні кафедри, про що свідчить протокол засідання кафедри);

- не пройшла попередній захист на профільній кафедрі, про що свідчить протокол засідання кафедри;

- представлена науковому керівникові на перевірку з порушенням термінів, установлених індивідуальним планом здобувача освіти щодо виконання кваліфікаційної роботи;

- виконана на тему, що вчасно не була затверджена наказом по університету або скоригована радою факультету невчасно;

- не має відгуку наукового керівника та рецензії;

- не має відповідної відмітки про передачу електронного варіанта кваліфікаційної роботи до бібліотеки університету на титульному аркуші.

РОЗДІЛ 7

ПРОЦЕДУРА ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Для захисту кваліфікаційних робіт наказом ректора створюється екзаменаційна комісія (ЕК) зі складу найбільш досвідчених працівників професорсько-викладацького складу. Комісія проводить свої засідання відкрито та згідно з графіком її роботи, що затверджується ректором університету. Здобувач освіти, представляючи свою роботу на захисті, повинен у стислому вигляді:

- обґрунтувати актуальність теми та схарактеризувати структуру роботи;
- визначити об'єкт та предмет дослідження;
- висвітлити постановку проблеми за темою дослідження;
- стисло викласти найбільш важливі положення та основний зміст роботи;
- описати методикку й результати дослідження;
- представити результати апробації роботи;
- окреслити можливості практичного використання результатів роботи;
- визначити перспективи подальших досліджень з обраної тематики.

На виступ здобувача освіти перед ЕК відводиться до 15 хвилин. Текст виступу здобувача освіти на захисті кваліфікаційної роботи має бути погодженим із науковим керівником. Виступ та відповіді на запитання, зауваження й побажання, указані в рецензії на роботу, повинні продемонструвати найвищий рівень теоретичної підготовки здобувача освіти, його всебічну ерудицію та вміння доступно викласти основні результати проведеного дослідження. Завершуючи виступ, здобувач освіти має вказати, які його пропозиції вже впроваджено або

заплановано до впровадження; де ще доцільно, на його думку, застосувати результати дослідження та яка їхня практична цінність.

Голова та члени екзаменаційної комісії, а також інші особи, присутні на захисті, можуть звертатися до здобувача освіти із запитаннями, на які він зобов'язаний дати змістовні відповіді. Після відповіді на всі питання оголошується зміст рецензії або надається слово для виступу рецензенту (якщо він присутній на захисті). Після цього слово може бути надано науковому керівникові для характеристики кваліфікаційної роботи та ставлення здобувача освіти до своїх обов'язків.

Захист однієї кваліфікаційної роботи триває не більше 30 хвилин.

За результатами захисту кваліфікаційної роботи ЕК на своєму закритому засіданні ухвалює рішення щодо оцінки кваліфікаційної роботи та про присвоєння здобувачу вищої освіти кваліфікації з видачею йому диплома державного зразка (установленого зразка або з відзнакою).

У разі недосягнення згоди між членами ЕК щодо оцінки кваліфікаційної роботи, голос голови комісії є вирішальним.

Повторний захист кваліфікаційної роботи з метою підвищення оцінки не дозволяється.

Рішення ЕК оголошується прилюдно в день захисту кваліфікаційних робіт; воно є остаточним і оскарженню не підлягає. Оцінка, визначена комісією, відображається в протоколі ЕК.

Здобувач освіти, який отримав на захисті кваліфікаційної роботи незадовільну оцінку, відраховується з університету й у цьому випадку йому видається академічна довідка встановленого зразка. Він має право бути повторно допущеним до захисту

кваліфікаційної роботи протягом наступних трьох років у період роботи відповідної екзаменаційної комісії. У разі виставлення незадовільної оцінки екзаменаційна комісія встановлює, чи може здобувач освіти подати на повторний захист ту саму роботу з доопрацюванням, чи він має опрацювати нову тему, визначену профільною кафедрою. Якщо здобувач освіти не з'явився на засідання екзаменаційної комісії для захисту кваліфікаційної роботи, то в протоколі комісії відзначається, що він є неатестованим у зв'язку з неявкою на засідання ЕК.

При встановленні плагіату повторний захист кваліфікаційної роботи не дозволяється; здобувач освіти має право бути повторно допущеним до захисту тільки після опрацювання нової теми, визначеної профільною кафедрою.

Загальні рекомендації щодо виступу здобувача вищої освіти за другим (магістерським) рівнем

На захист кваліфікаційної роботи здобувач освіти готує доповідь (до 15 хвилин), а також наочність: таблиці, схеми, графіки, діаграми тощо або мультимедійну презентацію. Зазначені матеріали обов'язково узгоджуються з науковим керівником.

Доповідь має складатися з трьох смислових частин:

- розкриття актуальності обраної теми, об'єкта, предмета, мети і завдань дослідження, а також методів і методик, за допомогою яких був отриманий фактичний матеріал (за вступом до роботи);

- висвітлення змісту нових результатів, одержаних у процесі дослідження (стислий огляд за главами);

- виклад загальних висновків за результатами дослідження і практичних рекомендацій (за заключними

висновками до тексту роботи, без повторення узагальнень, зроблених при викладі основного змісту дослідження).

Після підготовки доповіді та ілюстративного матеріалу необхідно кілька разів уважно перечитати текст уголос, у помірному темпі, виразно, із дотриманням логічних пауз та акцентуванням на тих висновках, на яких доповідач бажає зосередити увагу слухачів. При цьому слід перевірити, чи відповідає час виступу встановленому регламенту.

Доповідач завжди повинен пам'ятати: якщо виступ буде надто довгим, голова екзаменаційної комісії може перервати його, що призведе до порушення логіки викладу результатів дослідження й цілісності враження від проведеної роботи.

Крім доповіді, здобувач освіти має підготувати відповіді на запитання та зауваження рецензента. Краще це зробити у письмовій формі, що додасть упевненості на захисті.

Напередодні захисту рекомендується ще раз переглянути роботу, звернувши увагу на використані терміни, оскільки під час захисту часто доводиться пояснювати їх значення, а також спробувати спрогнозувати можливі запитання екзаменаторів і заздалегідь продумати відповіді на них.

Загальна оцінка захисту кваліфікаційної роботи залежить не лише від змісту, переконливості доповіді, а й від того, наскільки здобувач освіти вправно представить її на засіданні екзаменаційної комісії, наскільки компетентно, впевнено відповідатиме він на поставлені запитання, коментуватиме дискусійні положення. Для цього йому необхідно володіти й дотримуватися правил публічного виступу. Чіткість, лаконічність, граматична правильність висловлювань надають переконливості доповіді здобувача освіти. Це зовсім не означає, що вона

має бути спрощеною за формою. Навпаки, виступ повинен відповідати всім критеріям наукової доповіді, бути логічно побудованим та добре аргументованим.

Виголошувати доповідь необхідно впевнено, виразно, дбаючи про оптимальний темп, гучність, інтонацію мовлення. Поспішливість промовця, ковтання закінчень слів, надмірно тихий голос відчутно знижують її ефект. Аудиторії, перед якою відбувається захист наукових робіт, як правило, імponує спокійна, виважена, за потреби, пристрасна манера викладу. Абсолютно неприпустиме порушення норм літературної мови, зокрема вживання сленгу (жаргону), неправильних наголосів у словах тощо.

До мультимедійної презентації також висуваються певні вимоги. Зазвичай вона має містити не більше 20 слайдів, але краще викласти матеріал на 15-16 слайдах (максимум 2 слайди на хвилину промови). Тло слайдів презентації бажано обрати одне для всієї презентації, для чого можна скористатися шаблонами, які містить програма Microsoft Office PowerPoint. Бажано, щоб кольори схем, діаграм, малюнків були яскравішими за тло, а отже краще використовувати світле тло з невеликою кількістю декоративних елементів. Тло слайдів має відповідати тематиці роботи (не можна прикрашати квітами презентацію про тварин).

Ефекти анімації мають наголошувати на головну інформацію, а не бути самоціллю і не відволікати увагу слухачів від змісту презентації.

Бажано не використовувати складних прописних шрифтів; розмір шрифтів має бути не менше, ніж 24 pt. Найбільш адекватно сприймається презентація, на кожному зі слайдів якої розміщено не більше 12 рядків тексту, включаючи заголовок. Презентація має містити такі слайди:

• титульний слайд із зазначенням теми кваліфікаційної роботи, прізвища та ініціалів виконавця, прізвища, ініціалів, наукового звання керівника;

- мета та гіпотези дослідження (1 слайд);
- методи та методики дослідження (1 слайд);
- опис результатів дослідження (10-12 слайдів);
- висновки та рекомендації (1-2 слайди).

Класичні помилки, яких припускаються здобувачі освіти при розробці презентації, такі:

- забагато слайдів;
- забагато матеріалу на слайді;
- слайди змінюють один одного дуже швидко;
- малий шрифт;
- надмірне «декорування», яке відволікає увагу від суті слайду;
- тло слайду (шаблон) зливається з текстом або надміру яскравий, відволікає увагу;
- невиправдане й надмірне використання ефектів анімації;
- виступаючий доповідає, повернувшись до екрану.

РОЗДІЛ 8 ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

При оцінюванні кваліфікаційної роботи екзаменаційна комісія бере до уваги такі чинники:

- актуальність обраної теми;
- чіткість визначення об'єкта, предмета, завдань дослідження;
- логічність структури та її відповідність темі роботи;
- системність і глибина теоретичного аналізу проблеми;
- наявність огляду наукових джерел із конкретної проблематики;
- достовірність та обґрунтованість висновків;
- відповідність вимогам щодо оформлення роботи;
- змістовність доповіді здобувача освіти про основні результати дослідження;
- правильність, чіткість, аргументованість відповідей на запитання членів екзаменаційної комісії;
- зауваження й рекомендації рецензента й наукового керівника кваліфікаційної роботи.

Орієнтовні критерії оцінювання

Оцінка «відмінно» ставиться, якщо до кваліфікаційної роботи немає суттєвих зауважень, вона повністю відповідає встановленим вимогам; обґрунтовано актуальність теми; тему розкрито повністю; робота містить елементи наукової новизни, має теоретичне й практичне значення; доповідь на захисті є логічною, змістовною, проголошена з вільним оперуванням матеріалу; відгук і рецензія позитивні; відповіді на питання членів державної екзаменаційної комісії вичерпні й переконливі.

Оцінка «добре» ставиться, якщо тема роботи практично розкрита, але наявні певні недоліки, які не мають істотного значення; у теоретичній частині поверхнево проаналізовано літературні джерела, елементи новизни та практичного значення представлені не зовсім чітко; висновки не є переконливими; є окремі зауваження в рецензії та відгуку наукового керівника; доповідь здобувача освіти на захисті побудована логічно, проголошена з вільним оперуванням матеріалу, відповіді на запитання членів екзаменаційної комісії переважно вичерпні й переконливі; робота оформлена в межах встановлених вимог.

Оцінка «задовільно» ставиться, якщо тема роботи в основному розкрита, але мають місце певні недоліки змістового характеру; нечітко сформульовані мета, завдання, об'єкт, предмет дослідження; відсутній або суттєво обмежений аналіз наукової полеміки; аналітична частина характеризується надмірною описовістю; висновки й пропозиції, що містяться в роботі, не обґрунтовані; рецензія й відгук містять окремі зауваження, які не отримали пояснення; доповідь прочитана за текстом або підготовлена невдало; не всі відповіді на запитання членів державної екзаменаційної комісії є коректними або вони не одержали належної аргументації; є зауваження щодо оформлення роботи.

Оцінка «незадовільно» ставиться, якщо порушено логіку у викладенні матеріалу в роботі; розділи не узгоджені між собою; відсутній огляд сучасних літературних джерел; відсутній докладний аналіз досліджуваної проблеми; відсутні особисті висновки й пропозиції автора; робота не відповідає спеціальності; мають місце суттєві недоліки в оформленні роботи; виступ на захисті свідчить про слабку орієнтацію в досліджуваній проблемі.

Шкала ECTS	Орієнтовні критерії
А	Робота відповідає всім вимогам, має інноваційний характер, наукову новизну та практичне значення. Захист показав високу обізнаність здобувача освіти в предметі дослідження.
В	Робота відповідає всім вимогам, має практичне значення. Результати дослідження можуть бути впроваджені. Захист показав обізнаність здобувача освіти в предметі дослідження.
С	Робота відповідає всім вимогам, але не має суттєвої новизни та практичного значення. Захист загалом засвідчив обізнаність здобувача освіти в предметі дослідження.
D	Робота загалом відповідає вимогам, але є деякі зауваження; новизни й практичного значення не має. Захист засвідчив неповну обізнаність здобувача освіти в предметі дослідження.
Е	Робота загалом відповідає вимогам, проте є суттєві зауваження; новизни й практичного значення не має. Захист засвідчив суттєві недоліки та неповну обізнаність здобувача освіти в предметі дослідження.
F	Робота не відповідає вимогам, має багато суттєвих зауважень. Захист засвідчив відсутність необхідної підготовки здобувача освіти, необізнаність здобувача освіти в предметі дослідження. Необхідно доопрацювати роботу, але повторний захист можливий.
FX	Робота не відповідає вимогам, захист показав відсутність необхідної підготовки здобувача освіти та повну необізнаність здобувача освіти в предметі дослідження, тому повторний захист неможливий, а здобувач освіти повинен отримати нову тему.

РОЗДІЛ 9

ПРОПОНОВАНІ НАПРАВЛЕННЯ ТЕМАТИКИ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

1. Оцінка можливості реконструкції міського середовища засобами садово-паркового (ландшафтного) будівництва.

2. Оцінка стану та можливостей підвищення стійкості зелених насаджень на об'єктах ландшафтно́ї архітектури.

3. Оцінка перспективності і розширення асортименту дерев, чагарників, багаторічних декоративних рослин для ландшафтного будівництва і проектування.

4. Моніторинг стану об'єктів зеленого господарства засобами дистанційного контролю.

5. Оцінка стану насаджень різних категорій в населених пунктах.

6. Оцінка стану територій пам'яток садово-паркового мистецтва.

7. Аналіз розвитку систем озеленення і різних категорій зелених насаджень населених пунктів.

8. Оцінка можливості і вдосконалення технологій і прийомів вертикального озеленення на об'єктах різного функціонального призначення.

9. Оптимізація розміщення зелених насаджень в структурі забудови населених пунктів, сельбищних ландшафтів, території зеленої зони.

10. Динаміка рекреаційних навантажень, їх оцінка та прогноз наслідків на об'єктах ландшафтно́ї архітектури та рекреації.

11. Оцінка впливу зелених насаджень різних категорій на якість міського середовища.

12. Оцінка стійкості окремих видів і груп рослин в урболандшафтах.

13. Оцінка перспективності технологій проектування, будівництва та доглядів за елементами зелених насаджень різних категорій і видів.

14. Розробка вдосконалення шкал оцінювання санітарного, естетичного та інших станів зелених насаджень.

15. Аналіз історичного розвитку об'єктів садово-паркового мистецтва і будівництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреев Т. И. Основы научной работы и оформление результатов научной деятельности. Москва : Финансы и статистика, 2003. 213 с.

2. Ануфриев А. Ф. Научное исследование : курсовые, дипломные и диссертационные работы. Москва : Ось-89, 2002. 78 с.

3. Безлюдний О. І. та ін. Кваліфікаційна робота у педагогічному вузі. Київ : Науковий світ, 2000. 117 с.

4. Білуха М. Т. Основи наукових досліджень. Кам'янець-Подільськ : вид-во К.-ПДУ, 2004. 37 с.

5. Бордюгова О.І., Петренко С.В., Демідова Н.В., Королецька Л.В., Гаврилюк Ю.В., Соколов С.О. Методичні вказівки до написання курсової роботи для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальностей 205 Лісове господарство та 206 Садово-паркове господарство. Старобільськ : Вид-во «ДЗ ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2021. 52 с.

6. Боровиков В. П. Statistica. Искусство анализа данных на компьютере. Санкт-Петербург : Питер, 2003. 688 с.

7. Вовк С. В. Методичні рекомендації щодо проведення дослідження, написання, оформлення та захисту кваліфікаційної роботи (для здобувачів освіти спеціальностей 091 Біологія, 014.05 Біологія та здоров'я людини денної та заочної форм навчання факультету природничих наук). Старобільськ, 2019. 55 с.

8. Гублер Е. В., Генкин А.А. Применение непараметрических критериев статистики в медико-биологических исследованиях. Ленинград : Медицина, 1973. 144 с.

9. Доспехов В. А. Методика полевого опыта. Москва : Колос, 1985. 410 с.

10.Дудик П.С. Науковий стиль мови і мовлення / Стилістика української мови : навчальний посібник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2005. С. 74-80.

11.Ефимова М. Р., Петрова Е.В., Румянцева В.Н. Общая теория статистики. Москва : ИНФРА-М, 1996. 416 с.

12.Єріна А.М., Захотай В.Б., Єрін Д.Л . Методологія наукових досліджень. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 212 с.

13.Зайцев Г. Н. Биометрический анализ в биологии. Москва : изд-во МГУ, 1982. 160 с.

14.Запорожан З. Є. Сезонні спостереження в природі. Кам'янець-Подільськ : вид-во К.-ПДУ, 2004. 122 с.

15.Ковальчук В. В., Моїсєєв Л. М. Основи наукових досліджень. Київ : ВД «Професіонал», 2005. 240 с.

16.Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2009. 206 с.

17.Лудченко А. А. Основы научных исследований : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. завед. Киев : Знания, 2001. 218 с.

18.Методические указания по выполнению выпускной квалификационной работы (в форме диссертации) и ее оформлению для обучающихся в магистратуре по направлению 35.04.09 «Ландшафтная архитектура», магистерская программа «Ландшафтное проектирование». Саратов : Изд-во Саратовского ГАУ им. Н.И. Вавилова, 2016. 21 с.

19.Олейник Н. А., Приходько А. О. Магистерская работа : методика подготовки и порядок защиты. Метод. реком. для студ.-магистр. Харьков, 2000. 40 с.

20. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови : навчальний посібник. Київ : «Центр навчальної літератури», 2006. 312 с.

21. Петренко С. В., Шукель І. В., Соколов С. О., Гаврилук Ю. В., Демідова Н. В., Губська О. П., Юрченко В. А., Скаковський С. І., Бордюгова О. І. Методичні рекомендації до виконання кваліфікаційної роботи для здобувачів освітніх програм «Лісове господарство», «Садово-паркове господарство» галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Старобільськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2021. 84 с.

22. Приклади оформлення бібліографічного опису списку джерел, який наводять у дисертації, і списку опублікованих робіт, який наводять в авторефераті. Бюлетень ВАК України. № 3, 2008. С. 9-13.

23. Про освіту : Закон України від 23 берез. 1996 р. № 100/96–ВР /Відомості Верхов. Ради України. 1996. № 21. С. 253–278.

24. Пушкар О. І. Основи наукових досліджень. Харків : ХНЕУ, 2005. 142 с.

25. П'ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2003. 116 с.

26. Ростовський В. С., Дібрівська Н. В. Основи наукових досліджень та технічної творчості : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 96 с.

27. Свєрдан М. Р. Основи наукових досліджень. Чернівці : Рута, 2003. 152 с.

28. Соловей М. І., Спіцин Є. С., Кудіна В. В. Методологія та технологія науково-педагогічних досліджень : посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Ленвіт, 2009. 192 с.

29.Спіцин Є. С., Назаров С. М. Організація науково-дослідної роботи студентів у вищому навчальному закладі. Київ : Вид. центр КДЛУ, 2002, 64 с.

30.Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій. Київ : Академвидав, 2004. 208 с.

31.Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник. Київ : ВД «Професіонал», 2007. 240 с.

Міністерство освіти і науки України

**Державний заклад
«Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»**

Факультет природничих наук

Кафедра садово-паркового господарства та екології

Іванов Олексій Іванович

**ПРОЄКТНІ ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО РЕКОНСТРУКЦІЇ
ПАРТЕРНОЇ ЧАСТИНИ ЦЕНТРАЛЬНОГО ПАРКУ
МІСТА СТАРОБІЛЬСЬК**

**Кваліфікаційна робота
за спеціальністю 206 Садово-паркове господарство**

Особистий підпис – _____ О. Іванов

Науковий керівник – _____ доцент кафедри СПГ та
екології,

канд. с.-г. наук С.О. Соколов

Завідувач кафедри – _____ доцент кафедри СПГ та
екології,

канд. с.-г. наук Ю.В. Гаврилюк

Старобільськ – 2021

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад
«Луганський національний університет імені
Тараса Шевченка»

Факультет природничих наук
Кафедра садово-паркового господарства та екології
Спеціальність 206 Садово-паркове господарство

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри
«__» _____ 20__ року
Протокол № ____
Зав. кафедри
_____

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

видане здобувачу вищої освіти другого (магістерського)
рівня – Іванову Олексію Івановичу

1. Тема роботи: _____
_____
2. Термін здачі здобувачем освіти закінченої роботи: _____
3. Вихідні дані: _____
_____
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що їх належить розробити): _____
_____

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням об'єктів креслень): _____

6. Консультанти по кваліфікаційній роботі, із зазначенням розділів, що їх стосується

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

Керівник _____ С.О. Соколов
(підпис)

Завдання прийняв
до виконання _____ І.О. Іванов
(підпис)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів	Примітка

Здобувач освіти _____ І.О. Іванов
(підпис)

Керівник роботи _____ С.О. Соколов
(підпис)

АНОТАЦІЯ

«Проектні пропозиції щодо реконструкції партерної частини центрального парку міста Старобільськ»

Кваліфікаційна робота за другим (магістерським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 206 Садово-паркове господарство». Старобільськ, ЛНУ імені Тараса Шевченка. 2021.

Кваліфікаційну роботу присвячено питанням вивчення сучасного стану та визначення перспектив розвитку зелених насаджень центрального парку міста Старобільськ Луганської області; розробці проектних пропозицій, щодо реконструкції його партерної частини.

Розглянуто існуючу систему озеленення, проведено інвентаризацію зелених насаджень парку. Запропоновано сучасний сортимент дерево-чагарникових рослин для часткової заміни та доповнення з урахуванням ґрунтово-кліматичних умов. Розроблено рекомендації щодо охорони праці на садово-паркових об'єктах.

Ключові слова: парк, зелені насадження, інвентаризація, сортимент дерево-чагарникових рослин, проект реконструкції.

Робота включає: сторінок – 62, таблиць – 3, додатків – 17, оброблено – 33 літературних джерела.

Приклади оформлення списку літератури згідно ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» з урахуванням правок

Характеристи-ка джерела	Приклад оформлення
Книги	
Один автор	1. Андрияш В. Державна етнополітика України в умовах глобалізації. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. 328 с. 2. Краснова М. В. Договори в екологічному праві України : навч. посіб. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Алерта, 2012. 216 с. 3. Скидан О. В. Аграрна політика в період ринкової трансформації : монографія. Житомир : ЖНАЕУ, 2008. 375 с.
Два автори	1. Батракова Т. І., Калюжна Ю. В. Банківські операції : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 130 с. 2. Богма О. С., Кисильова І. Ю. Фінанси : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 102 с. 3. Гура О. І., Гура Т. Є. Психологія управління соціальною організацією : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Херсон : ОЛДПІЛЮС, 2015. 212 с.
Три автори	1. Комаров В. В., Світлична Г. О., Удальцова І. В. Окреме провадження : монографія / за ред. В. В. Комарова. Харків : Право, 2011. 312 с. 2. Кузнецов М. А., Фоменко К. І., Кузнецов О. І. Психічні стани студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності : монографія. Харків : ХНПУ, 2015. 338 с. 3. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2015. 476 с. 4. Zhovinsky E.Ya., Kryuchenko N.O., Paparyha P.S. Geochemistry of Environmental Objects of the Carpathian Biosphere Reserve. Kyiv, 2013. 100 p.
Без автора	1. Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ століття / упоряд. В. Агеєва. Київ : Смолоскип, 2016. 904 с. 2. Експлуатація і технічне обслуговування газорозподільчих станцій магістральних газопроводів / заг. ред. А. А. Руднік. Київ, 2003. 370 с. 3. Twenty-four hours a day. Miami, FL : BN Publishing,

	2010. 400 р.
Багатотомні видання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Енциклопедія історії України : у 10 т. / ред. рада: В. М. Литвин (голова) та ін. ; НАН України, Ін-т історії України. Київ : Наук. думка, 2005. Т. 9. 944 с. 2. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології : теорія і практика : у 3 кн. Київ : Ін Юре, 2007. Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української кримінології. 424 с. 3. Кучерявенко Н. П. Курс податкового права : в 6 т. Харків : Право, 2007. Т. 4 : Особенная часть. Косвенные налоги. 536 с. 4. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології : вибр. твори. Київ : Рад. шк., 1983. Т. 1. 480 с.
Частина видання	
Книги	<ol style="list-style-type: none"> 1. Алексеев В. М. Правовий статус людини та його реалізація у взаємовідносинах держави та суспільства в державному управлінні в Україні. Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в управлінні : монографія. Чернівці, 2012. С. 151–169. 2. Коломоєць Т. О. Адміністративна деліктологія та адміністративна деліктність. Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Київ, 2009. С. 195–197.
Тези доповідей, матеріали конференцій	<ol style="list-style-type: none"> 1. Антонович М. Жертви геноцидів першої половини ХХ століття: порівняльно-правовий аналіз. Голодомор 1932-1933 років: втрати української нації : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 4 жовт. 2016 р. Київ, 2017. С. 133–136. 2. Анциперова І. І. Історико-правовий аспект акту про бюджет. Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 24 квіт. 2014 р.). Запоріжжя, 2014. С. 134–137. 3. Зінчук Т. О. Економічні наслідки впливу продовольчих органічних відходів на природні ресурси світу. Органічне виробництво і продовольча безпека : зб. матеріалів доп. учасн. II Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир : Полісся, 2014. С. 103–108.
Статті із продовжуваних та періодичних видань	<ol style="list-style-type: none"> 1. Кобильник В. Порівняльний метод як основа політологічного дослідження. Збірник наукових праць «Політологічні студії». 2011. № 2. С. 54–65. 2. Коломоєць Т. О. Оцінні поняття в адміністративному законодавстві України: реалії та перспективи формулювання їх застосування. Вісник Запорізького

	національного університету. Юридичні науки. Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36–46.
	Інші видання
Законодавчі та інші документи	<ol style="list-style-type: none"> 1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с. 2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22. 3. Деякі питання стипендіального забезпечення : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 р. № 1050. Офіційний вісник України. 2017. № 4. С. 530–543. 4. Про Концепцію вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017-2020 роки : Указ Президента України від 21.02.2017 р. № 43/2017. Урядовий кур'єр. 2017. 23 лют. (№ 35). С. 10. 5. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації : наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2017 р. № 40. Офіційний вісник України. 2017. № 20. С. 136–141. 6. Інструкція щодо заповнення особової картки державного службовця : затв. наказом Нац. агентства України з питань Держ. служби від 05.08.2016 р. № 156. Балансбюджет. 2016. 19 верес. (№ 38). С. 15–16.
Стандарти	<ol style="list-style-type: none"> 1. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація). 2. ДСТУ ISO 6107-1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT). [Чинний від 2005-04-01]. Вид. офіц. Київ : Держспоживстандарт України, 2006. 181 с. 3. ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ3582-97; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).
Каталоги	<ol style="list-style-type: none"> 1. Горницкая И. П. Каталог растений для работ по фитодизайну / Донец. ботан. сад НАН Украины. Донецк : Лебедь, 2005. 228 с. 2. Історико-правова спадщина України : кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Романова, О. В. Земляніщина. Харків, 1996. 64 с. 3. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області : кат.-довід. / авт.-упоряд.: М. Зобків та ін. ; Упр. культури

	Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. Львів : Новий час, 2003. 160 с.
Електронні ресурси	<p>1. Влада очима історії : фотовиставка. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery?galleryId=15725757& (дата звернення: 15.11.2017).</p> <p>2. Мар'їна О. Контент-стратегія бібліотек у цифровому середовищі Бібліотечний вісник. 2016. № 4. С. 8–12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2016_4_4 (дата звернення: 26.09.2017).</p> <p>3. Ганзенко О. О. Основні напрями подолання правового нігілізму в Україні. Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. Запоріжжя, 2015. № 3. – С. 20–27. – URL: http://ebooks.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/vznu/juridic hni/ VestUr2015v3/5.pdf. (дата звернення: 15.11.2017).</p> <p>4. Що таке органічні продукти і чим вони кращі за звичайні? Екологія життя : веб-сайт. URL: http://www.eco-live.com.ua/ (дата звернення: 12.10.2017).</p>

Навчально-методичне видання

**Методичні рекомендації
до виконання кваліфікаційної роботи
(для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
спеціальності 206 Садово-паркове господарство
факультету природничих наук)**

Укладачі:

Шевченко А. М., доктор сільськогосподарських наук, професор кафедри садово-паркового господарства та екології ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка.

Петренко С.В., кандидат біологічних наук, доцент кафедри садово-паркового господарства та екології ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка.

Гаврилюк Ю.В., кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри садово-паркового господарства та екології ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка.

Соколов С.О., кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри садово-паркового господарства та екології ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка.

Демідова Н.В., старший викладач кафедри садово-паркового господарства та екології ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка.

Бордюгова О.І., асистент кафедри садово-паркового господарства та екології ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка.

Скаковський С.І., асистент кафедри садово-паркового господарства та екології ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка.

За редакцією Шевченка А.М.

Комп'ютерний макет, коректор – Бордюгова О.І.

Здано до складання 14.09.2021 р. Підписано до друку
29.10.2021 р. Формат 60x84 1/16. Папір офсет. Гарнітура Times New Roman.
Друк ризографічний. Умов. друк. арк. 5,06.

Видавець і виготовлювач

Видавництво Державного закладу

„Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

пл. Гоголя, 1, м. Старобільськ, 92703. Тел./факс: (06461) 2-26-70.

e-mail: luguniv.info.edu@gmail.com

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3459 від 09.04.2009 р.